

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2020. gada 4. decembrī
(OR. en)

13678/20

DISINFO 44
AG 68
FREMP 139
PE 95
HYBRID 42
AUDIO 55
DIGIT 147
SOC 784

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsekretārs <i>Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN</i>
K-jas dok. Nr.:	COM(2020) 790 final
Temats:	KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI Eiropas Demokrātijas rīcības plāns

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2020) 790 *final*.

Pielikumā: COM(2020) 790 *final*

Briseļē, 3.12.2020.
COM(2020) 790 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Eiropas Demokrātijas rīcības plāns

“Eiropas Savienība nav tikai partijas un politika, noteikumi vai regulas, tirgi vai valūtas. Pirmkārt un galvenokārt tie ir cilvēki un viņu vēlmes. Tie ir cilvēki, kas apvienojas. Viņu brīvībai, viņu vērtībām, vienkārši labākai nākotnei.”

Komisijas priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena, 2019. gada 27. novembris

1 IEVADS

Eiropas Savienības pamatā ir demokrātija, tiesiskums un pamattiesības. Demokrātija ir Eiropas pamatvērtība un priekšnoteikums dalībai ES. ES pilsoņi uzskata demokrātiju, cilvēktiesības un tiesiskumu par vissvarīgāko ES nesto ieguvumu¹.

Demokrātija ļauj pilsoņiem tiesību aktu un publiskās politikas veidošanā Eiropas, valsts, reģionālā un vietējā līmenī. Lai to nodrošinātu, ir vajadzīgi aizsardzības pasākumi, pārbaudes un līdzsvars, kā arī iestādes, kas pilda savas funkcijas un ievēro plurālistisku demokrātisku debašu noteikumus. Lai līdzdalība būtu jēgpilna, pilsoņiem ir arī jābūt iespējai pašiem pieņemt lēmumus — viņiem būtu jāvar izdarīt izvēli vēlēšanās publiskā telpā, kurā var brīvi paust daudzpusīgus viedokļus un kurā brīvi mediji, akadēmiskās aprindas un pilsoniskā sabiedrība var pildīt savas funkcijas, veicinot atklātas debates bez ļaunprātīgas — vietējās vai ārvalstu — iejaukšanās. Demokrātija var uzplaukt tikai tad, ja tiek ievērota gan informācijas, gan vārda brīvība saskaņā ar Pamattiesību hartu, ļaujot ikvienam paust savu viedokli neatkarīgi no tā, cik kritisks tas ir pret valdībām un pie varas esošajiem.

Demokrātiju nevar uzskatīt par pašsaprotamu — tā ir aktīvi jākopj un jāaizstāv. Pēdējā laikā sabiedrība ir atsākusi vairāk iesaistīties politikā un ir palielinājusies vēlēšanu aktivitāte vēlēšanās, taču, tāpat kā daudzās pasaules vietās, demokrātija ES un tās dalībvalstīs saskaras ar problēmām: pieaug ekstrēmisms un polarizācija, kā arī šķietamā nošķirtība starp cilvēkiem un viņu ievēlētajiem pārstāvjiem². Mūsu demokrātiskās sistēmas un iestādes pēdējos gados tiek apdraudētas arvien vairāk³. Ir apdraudēta vēlēšanu integritāte, ir pasliktinājusies vide, kurā darbojas žurnālisti un pilsoniskā sabiedrība, un ir novēroti saskaņoti centieni izplatīt nepatiesu un maldinošu informāciju un manipulēt ar vēlētajiem, arī no ārvalstu dalībnieku puses. Tās pašas brīvības, ko mēs cenšamies aizstāvēt, piemēram, vārda brīvība, dažos gadījumos tiek izmantotas, lai maldinātu un manipulētu. Covid-19 pandēmija ir vēl vairāk izgaismojusi šīs problēmas: ārkārtas pasākumi, kas veikti, lai novērstu šo nepieredzēto krīzi sabiedrības veselības aprūpes jomā, ir ietekmējuši politisko procesu un dažviet raisījuši bažas par ietekmi uz demokrātiju⁴.

Šā Eiropas Demokrātijas rīcības plāna mērķis ir stiprināt ES demokrātisko valstu noturību pret problēmām, pievērsties jomām, kurās mūsu sistēmas un pilsoņi ir visneaizsargātākie. Tas ir jādara ES un valstu līmenī, pilnībā ievērojot pamattiesības un pamatbrīvības, kas

¹ Eurobarometra speciālaptauja Nr. 479 “Eiropas nākotne” (2018. gada oktobris–novembris). Šo atbildi izvēlējās 34 % respondentu — tā minēta biežāk nekā ekonomiskā, rūpnieciskā un tirdzniecības spēja (31 %) un ES iedzīvotāju dzīves līmenis (25 %).

² Skatīt, piemēram, Starptautiskā Demokrātijas un vēlēšanu atbalsta institūta ziņojumu “*The Global State of Democracy 2019 Report*” (2019).

³ Priekšsēdētājas Urzulas fon der Leienas politikas pamatnostādnes: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_lv.pdf.

⁴ Venēcijas komisija (2020), “*Interim report on the measures taken in the EU Member States as a result of the COVID-19 crisis and their impact on democracy, the rule of law and fundamental rights*” (pieņemts 2020. gada 8. oktobrī).

noteiktas Līgumos un Pamattiesību hartā, kā arī valstu un starptautiskajos noteikumos cilvēktiesību jomā.

Vienlaikus ES ne tikai rūpējas par demokrātijas aizsardzību savā teritorijā, bet, tā kā visā pasaulē palielinās spiediens uz demokrātiju, tiesiskumu un cilvēktiesībām, ES arī aktīvi strādā, lai aizsargātu, iedvesmotu un atbalstītu demokrātiskās valstis visā pasaulē⁵. Problēmas, kas saistītas ar demokrātijas īstenošanu, ir globālas, un pasaules demokrātisko valstu kopīgās interesēs ir sadarboties, lai tās risinātu. ES līmenī tam ir nepieciešama saskaņota pieeja iekšējās un ārējās darbībās. Tas, kā mēs attīstām un stiprinām demokrātijas pamatus Savienībā un dalībvalstīs, ietekmē mūsu ārējās darbības spēku. Ar šo rīcības plānu Komisija ierosina uz individuālām tiesībām un brīvībām, pārredzamību un pārskatatbildību vērstu reakciju, kas arī varētu būt piemērs tam, kā risināt šīs pasaules mēroga problēmas demokrātijas jomā, un pamats partnerības veidošanai ar līdzīgi domājošām demokrātiskām valstīm.

Mūsu demokrātisko valstu digitālā pārveide

Digitālā revolūcija ir mainījusi demokrātisko politiku. Politiskās kampaņas tagad notiek ne tikai durvju priekšā, informācijas stendos, radioviļņos un TV ekrānos, bet arī tiešsaistē. Tas sniedz politikas dalībniekiem jaunas iespējas uzrunāt vēlētājus. Tas arī paver jaunas iespējas iedzīvotāju iesaistei, atvieglojot dažu grupu, jo īpaši jauniešu, piekļuvi informācijai un līdzdalību sabiedriskajā dzīvē un demokrātiskās debatēs.

Tomēr tiešsaistes kampaņu un tiešsaistes platformu straujā izaugsme ir arī radījusi jauna veida neaizsargātību un apgrūtinājusi vēlēšanu integritātes saglabāšanu, brīvu un plurālistisku mediju nodrošināšanu un demokrātiskā procesa aizsardzību pret dezinformāciju un cita veida manipulāciju. Digitalizācija ir ļāvusi rast jaunus veidus, kā finansēt politikas dalībniekus no nekontrolētiem avotiem, kiberuzbrukumi var būt vērsti pret kritiski svarīgu vēlēšanu infrastruktūru, žurnālisti saskaras ar vajāšanu un naida runu tiešsaistē, nepatiesa informācija un polarizējoši vēstījumi ātri izplatās sociālajos medijos, tostarp ar koordinētām dezinformācijas kampaņām. Dažu šo darbību ietekmi pastiprina nepārredzamu algoritmu izmantošana, ko kontrolē plaši izmantotas komunikācijas platformas.

Digitālā pārveide apdraud mūsu Eiropas demokrātiskās kultūras visā to daudzveidībā. Pašreizējie aizsardzības pasākumi, kas paredzēti resursu un raidlaika pārredzamības un paritātes nodrošināšanai vēlēšanu kampaņu laikā, nav veidoti digitālajai videi. Tiešsaistes kampaņu rīki ir palielinājuši to iedarbīgumu, apvienojot persondatus un mākslīgo intelektu ar psiholoģisko profilēšanu un sarežģītiem individualizētas adresācijas paņēmieniem⁶. Dažus no šiem rīkiem, piemēram, persondatu apstrādi, reglamentē ES tiesību akti. Tomēr citus pašlaik regulē galvenokārt korporatīvie noteikumi, un uz tiem var neattiekties valsts vai reģionālie noteikumi, ja tos izvieto ārpus vēlēšanu jurisdikcijas. Bažas par tiešsaistes platformu pārredzamību un pārskatatbildību vēl vairāk sarežģī noteikumu izpildes panākšanu. Tiešsaistes platformas var gan veikt ar informatīviem medijiem saistītas

⁵ Kopīgs paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “*ES Rīcības plāns cilvēktiesību un demokrātijas jomā 2020.–2024. gadam*” (JOIN(2020) 5 final, 2020. gada 25. marts), kurā atkārtoti apstiprināta ES apņemšanās veicināt un aizsargāt demokrātiju visā pasaulē.

⁶ Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs (2020), “*Technology and democracy: understanding the influence of online technologies on political behaviour and decision-making*”.

darbības, gan atlasīt tiešsaistes ziņas, taču uz tām neattiecas tie paši valstu noteikumi un profesionālie standarti.

Demokrātiskās noturības stiprināšana

Šis rīcības plāns attiecas uz ES iestādēm, valstu valdībām un parlamentiem–, kuri ir primāri atbildīgi par demokrātijas pareizas darbības nodrošināšanu–, kā arī uz citām valstu iestādēm, politiskajām partijām, medijiem, pilsonisko sabiedrību un tiešsaistes platformām. Pilnībā ievērojot valstu kompetenci, tajā izklāstīta pastiprināta ES politikas sistēma un konkrēti pasākumi ar šādiem mērķiem:

- veicināt brīvas un godīgas vēlēšanas un spēcīgu demokrātisko līdzdalību,
- atbalstīt brīvus un neatkarīgus medijus, un
- apkarot dezinformāciju.

Veselīgas demokrātijas pamatā ir pilsoņu iesaiste un aktīva pilsoniskā sabiedrība ne tikai vēlēšanu laikā, bet vienmēr. Aktīvi, informēti un pilntiesīgi iedzīvotāji ir labākā garantija mūsu demokrātisko valstu noturībai. Rīcības plānā liela uzmanība ir pievērsta tam, lai iedzīvotājiem un pilsoniskajai sabiedrībai dotu iespēju cīnīties pret apdraudējumiem⁷.

2 VĒLĒŠANU INTEGRITĀTES AIZSARDZĪBA UN DEMOKRĀTISKAS LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA

Liela vēlētāju aktivitāte nesējās vēlēšanās visā ES liecina, ka pilsoņi aizvien ir pārliecināti, ka dalība vēlēšanās ir iedarbīgs veids, kā paust savu viedokli un saukt savus pārstāvjus pie atbildības. Vienlaikus sociālie mediji ir viens no kanāliem, kuros tiek mēģināts manipulēt ar sabiedrisko domu, atturēt no dalības vēlēšanās un raisīt šaubas par vēlēšanu procesu integritāti. Ir dokumentēti arī ārvalstu iejaukšanās mēģinājumi⁸.

Demokrātijas uzturēšanai ir nepieciešama apņēmīgāka rīcība, lai aizsargātu vēlēšanu procesu, saglabātu atklātas demokrātiskas debates un atjauninātu aizsardzības pasākumus, ņemot vērā jauno digitālo situāciju. Demokrātija ir bagātīga līdzdalības prakse, pilsoniskā iesaiste un demokrātijas standartu un tiesiskuma ievērošana visā vēlēšanu ciklā.

⁷ Rīcības plāna izstrādē ņemta vērā sabiedriskā apspriešana, kurā tika plaši atzīts, ka pastāv riski, ka varētu notikt iejaukšanās ES demokrātijā, un ka ir nepieciešama mērķtiecīga rīcība gan tiešsaistē, gan bezsaistē. Attiecīgais ziņojums ir pieejams vietnē https://ec.europa.eu/info/files/report-public-consultation-european-democracy-action-plan-edap_en.

⁸ Piemēram, pierādījumi, kas savākti laikā ap 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām, liecina par nepārtrauktām dezinformācijas darbībām, ko veica Krievijas avoti nolūkā iejaukties vēlēšanu procesā (*Ziņojums par Rīcības plāna dezinformācijas apkarošanai īstenošanu* (JOIN(2019) 12 final, 14.6.2019.)). Vēlāk 2019. gada ziņojumā par Eiropas Parlamenta vēlēšanām (COM(2020) 252 final) tika secināts, ka tika saņemtas sūdzības saistībā ar atsevišķiem kiberuzbrukumiem, datu aizsardzību un citas ar vēlēšanām saistītas sūdzības, taču netika konstatēti slēpti, koordinēti liela mēroga centieni iejaukties vēlēšanu norisē.

2.1 Politiskās reklāmas un komunikācijas pārredzamība

Tiešsaistē var būt īpaši sarežģīti nodrošināt **atbilstību tradicionālajiem noteikumiem, kas saistīti ar politiskajām kampaņām**. Bieži vien tiešsaistē noteikumi ir grūti izpildāmi vai neefektīvi, vai arī kompetentajām iestādēm var trūkt pilnvaru vai līdzekļu, lai pievērstos darbībām tiešsaistē. **Tiešsaistes darbību pārrobežu potenciāls** ne tikai sniedz iespējas, bet arī pastiprina problēmu, jo ar vēlēšanām saistītus jautājumus lielā mērā reglamentē noteikumi, kas piemērojami tikai konkrētā jurisdikcijā, vai arī tie, iespējams, nav formulēti tā, lai ņemtu vērā tiešsaistes telpu bez robežām.

Ir skaidrs, ka **politiskajai reklāmai un komunikācijai**, kā arī ar to saistītajām komerciālajām darbībām ir jābūt **pārredzamākām**. Ļoti svarīgi ir izpildīt un ievērot Vispārīgās datu aizsardzības regulas (VDAR)⁹ noteikumus.

Iedzīvotājiem, pilsoniskajai sabiedrībai un atbildīgajām iestādēm ir skaidri jāsaprot šādas reklāmas avots un mērķis. Tiešsaistes vidē bieži vien ir grūti **atpazīt apmaksātus politiskus materiālus** un atšķirt tos no cita politiska satura, lielā mērā tāpēc, ka bieži tas var parādīties kā “organisks” saturs, ar ko dalās vai ko rada citi lietotāji. Tas rada juridisku nenoteiktību pakalpojumu sniedzējiem un citiem uzņēmējiem, jo īpaši tiešsaistes starpniekiem, politisku konsultāciju sniedzējiem un saistītiem uzņēmumiem, kā arī politiskajām partijām, kampaņu organizatoriem, kandidātiem un plašākai sabiedrībai¹⁰ un ietekmē pārskatbaidību un pārraudzību.

Jaunie paņēmieni, ko starpnieki/pakalpojumu sniedzēji izmanto, lai mērķorientētu reklāmu, pamatojoties uz lietotāju personīgo informāciju, ļauj pavairot politisko reklāmu un pielāgot to konkrētiem indivīda vai grupas profiliem, bieži vien viņiem nezinot. Individualizētas adresācijas un uzvedības profilēšanas paņēmieni pamatā var būt neatbilstošā veidā iegūti dati, un tos var izmantot ļaunprātīgi, lai izplatītu šķeļošus un polarizējošus vēstījumus. Šis process apgrūtina politiķu saukšanu pie atbildības par vēstījumiem un paver jaunu ceļu mēģinājumiem manipulēt ar vēlētajiem¹¹. Bažas rada arī galvenās informācijas, piemēram, par politisko vēstījumu izcelsmi, nodomu, avotiem un finansējumu, slēpšana un/vai sagrozīšana¹².

⁹ Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK, OV L 119, 4.5.2016.

¹⁰ Daudzi sabiedriskās apspriešanas respondenti (tostarp uzņēmumu un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji) norādīja, ka pārredzamības un skaidru definīciju trūkums rada grūtības un neskaidrības, jo īpaši gadījumos, kad apmaksāts politiskais materiāls jānošķir no cita politiska satura. Respondenti atbalsta stingrākus informācijas atklāšanas noteikumus, tostarp attiecībā uz satura izcelsmes pārredzamību (96 % respondentu), atklātu un pārredzamu politiskās reklāmas arhīvu un reģistru izveidi (91 %) un prasību politiskajām partijām atklāt savas kampaņas finansējumu (82 %). 82 % atbalstīja kritērijus, kas paredz pieprasīt skaidri un pārredzami publiskot politiskā satura individualizētu adresāciju katrā reklāmā.

¹¹ Neatkarīgi no faktiskās ietekmes *Facebook* un *Cambridge Analytica* skandāls, kurā miljoniem *Facebook* lietotāju persondati tika iegūti bez viņu piekrišanas un izmantoti galvenokārt politiskai reklāmai, ir acīmredzams piemērs skaidram nodomam veikt šādu manipulāciju, izmantojot juridiskās nepilnības un vājos aizsardzības pasākumus, ar kuriem sociālie mediji aizsargā lietotāju persondatus. Tas parādīja, kā datu analīzi kopā ar individualizētas adresācijas paņēmieniem un psiholoģisko profilēšanu var izmantot, lai maldinātu, apspiestu vēlētajū aktivitāti un manipulētu ar balsojumu.

¹² Ziņojums par 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām (COM(2020) 252 final).

Lai novērstu šīs bažas, Komisija 2021. gadā iesniegs **tiesību akta priekšlikumu par sponsorētā politiskā satura pārredzamību**. Priekšlikums papildinās noteikumus par tiešsaistes reklāmu, kas tiks iekļauti gaidāmajā digitālo pakalpojumu tiesību aktā (DPTA), lai pietiekami savlaicīgi pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām 2024. gada maijā tiktu ieviesti īpaši noteikumi. Tas būs vērsts uz maksas satura un atveides/izplatīšanas kanālu sponsoriem, tostarp tiešsaistes platformām, reklāmdevējiem un politiskajiem konsultantiem, precizējot to attiecīgos pienākumus un nodrošinot juridisko noteiktību. Tas nodrošinās, ka attiecīgās pamattiesības un standarti tiešsaistē tiek ievēroti tikpat efektīvi kā bezsaistē. Komisija turpinās izvērtēt, vai vēlēšanu laikā ir nepieciešama mērķorientēta pieeja.

Iniciatīvā būt noteiks, uz kuriem dalībniekiem un kāda veida sponsorēto saturu attiecas pastiprinātas pārredzamības prasības. Tā atbalstīs pārskatatbildību un ļaus uzraudzīt un panākt attiecīgo noteikumu izpildi, veikt revīzijas un piekļūt nepersondatiem, kā arī atvieglos uzticamības pārbaudi. Komisija arī pievērsīsies iespējām vēl vairāk ierobežot individualizētu adresāciju un psiholoģisko profilēšanu politiskajā kontekstā. Tiešsaistes starpniekiem, reklāmas pakalpojumu sniedzējiem un citiem dalībniekiem atkarībā no to lieluma un ietekmes varētu proporcionāli uzlikt dažus konkrētus pienākumus (piemēram, attiecībā uz marķēšanu, uzskaiti, informācijas atklāšanas prasībām, samaksātās cenas pārredzamību un auditorijas atlases un satura pavairošanas kritērijiem). Papildu noteikumus varētu paredzēt īpašu sadarbību ar uzraudzības iestādēm un iekļaut kopregulēšanas kodeksus un profesionālos standartus.

Pamatojoties uz starpdisciplināro saziņu starp dalībvalstīm Eiropas vēlēšanu sadarbības tīklā, kas izveidots 2019. gadā pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām, lai nodrošinātu konkrētu un praktisku saziņu par vairākiem tematiem, kuri ir būtiski brīvu un godīgu vēlēšanu nodrošināšanai¹³, ierosinātais tiesību akts tiks papildināts ar **atbalsta pasākumiem un norādēm** dalībvalstīm un citiem dalībniekiem, piemēram, valstu politiskajām partijām un kompetentajām iestādēm, ņemot vērā ES kompetences robežas šajā jomā.

Darbības

- *2021. gadā ierosināt tiesību aktu, lai nodrošinātu lielāku pārredzamību sponsorēta satura jomā politiskajā kontekstā (“politiskā reklāma”).*
- *Pieņemt atbalsta pasākumus un norādes politiskajām partijām un dalībvalstīm.*

2.2 Skaidrāki noteikumi par Eiropas politisko partiju finansēšanu

Eiropas politisko partiju finansēšanu reglamentē ES tiesību akti¹⁴. Ziņojumā par 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām tika uzsvērta nepieciešamība stiprināt dažus noteikumus, lai novērstu ārēju iejaukšanos, jo īpaši uzlabojot pārredzamību attiecībā uz Eiropas politisko partiju finansējuma avotiem, lai novērstu netiešu finansējumu no ieinteresētām ārvalstu

¹³ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/electoral-rights/european-cooperation-network-elections_en.

¹⁴ Regula (ES, Euratom) 2018/673 (2018. gada 3. maijs), ar ko groza Regulu (ES, Euratom) Nr. 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu (OV L 114I, 4.5.2018., 1. lpp.); Regula (ES, Euratom) 2019/493 (2019. gada 25. marts), ar ko attiecībā uz pārbaudes procedūru, kura saistīta ar personas datu aizsardzības noteikumu pārkāpumiem Eiropas Parlamenta vēlēšanu kontekstā, groza Regulu (ES, Euratom) Nr. 1141/2014 (OV L 85I, 27.3.2019., 7. lpp.).

personām, kas tiek piešķirts ar valsts līdzekļiem vai privātiem ziedojumiem¹⁵. Komisija 2021. gadā ierosinās **pārskatīt tiesību aktus par Eiropas politisko partiju finansēšanu** nolūkā pievērsties jautājumam par Eiropas politisko partiju finansēšanu no valstīm, kas nav ES dalībvalstis, pārskatīt revīzijas prasības, stiprināt saikni starp Eiropas finansējumu un valstu kampaņām un veicināt pārredzamību un revīziju. Mērķis ir ieviest jaunus noteikumus pietiekami savlaicīgi pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kas gaidāmas 2024. gada maijā.

Komisija arī apsvērs iespēju izstrādāt tīmekļa programmatūras rīkus, lai atbalstītu pilsoniskās sabiedrības darbu politikas finansēšanas un finanšu pārredzamības jomā, piemēram, palīdzētu konstatēt un atklāt iespējamu krāpšanu un pārkāpumus politisko partiju publicētajos pārskatos.

Darbības

- *2021. gadā ierosināt pārskatīt Regulu (ES, Euratom) Nr. 1141/2014 par Eiropas politisko partiju un Eiropas politisko fondu statusu un finansēšanu.*

2.3 Pastiprināta sadarbība ES, lai nodrošinātu brīvas un godīgas vēlēšanas

Valsts vēlēšanu organizēšana ir dalībvalsts kompetencē, tās pamatā ir starptautiskie standarti, bet dažus jautājumus, piemēram, datu aizsardzību, reglamentē plašāks ES tiesību aktu kopums. Īpaši ES tiesību akti reglamentē Eiropas Parlamenta vēlēšanas un mobilo ES pilsoņu balsstiesības, savukārt lielākā daļa ar vēlēšanu procesu saistīto aspektu joprojām ir balstīti valstu tiesību aktos. Pieredze, kas gūta, gatavojoties 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām, pierādīja, kā ciešāka koordinācija un sadarbība valstu un ES līmenī var sniegt būtisku ieguldījumu šajā jomā.

Komisija arī ierosinās **jaunu operatīvu ES mehānismu noturīgu vēlēšanu procesu atbalstam**. To organizēs un koordinēs Eiropas vēlēšanu sadarbības tīkls, lai ciešā sadarbībā ar Tīklu un informācijas sistēmu sadarbības grupu un ES agrīnās brīdināšanas sistēmu atbalstītu kopīgu ekspertu grupu izveidošanu un informācijas apmaiņu tādos jautājumos kā vēlēšanu kiberdrošība un tiesu ekspertīze tiešsaistē¹⁶. Komisija turpinās veicināt dalībvalstu kompetento iestāžu pastiprinātu sadarbību konkrētu problēmu risināšanā (piemēram, saistībā ar vēlēšanu periodiem, vēlēšanu novērošanu, neatkarīgu vēlēšanu pārraudzību un efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem), aptverot uzraudzību (tostarp tiešsaistē), draudu apzināšanu, spēju veidošanu, valsts vēlēšanu tīklu darbību un privātā sektora iesaisti. Tiks pētītas savstarpēja atbalsta iespējas, tostarp tiešsaistes forums, kopīga apmācība, apvienoti resursi un zināšanas, kā arī tiešsaistes uzraudzības iespējas. Šos centienus varētu padarīt efektīvākus, nosakot vēlēšanu procesus vai to administrēšanas aspektus par kritiski svarīgu infrastruktūru¹⁷. Komisija organizēs **augsta līmeņa pasākumu**, kurā pulcēsies dažādas

¹⁵ 84 % sabiedriskās apspriešanas respondentu atbalstīja lielāku pārredzamību attiecībā uz Eiropas politisko partiju finansēšanu.

¹⁶ Lai iegūtu un izmantotu tiešsaistes datus tiesiskuma mērķiem (piemēram, attiecīgo noteikumu uzraudzībā un izpildē), uzraudzības iestādēm ir vajadzīgas specializētas spējas un atbilstošas pilnvaras.

¹⁷ Piemēram, Regulā (ES) 2019/452 (2019. gada 19. marts), ar ko izveido regulējumu ārvalstu tiešo ieguldījumu Savienībā izvērtēšanai (OV L 79I, 21.3.2019., 1.–14. lpp.), vēlēšanu infrastruktūra ir iekļauta kā viens no iespējamajiem kritiski svarīgās infrastruktūras elementiem, kas jāņem vērā, novērtējot, vai ārvalstu tiešie ieguldījumi varētu ietekmēt drošību vai sabiedrisko kārtību.

iestādes, lai risinātu problēmas, kas saistītas ar vēlēšanu procesiem, kā arī ar pilsoņu iespējām piedalīties demokrātiskajā procesā kā vēlētājiem un kandidātiem.

ES līmenī tiks veikti īpaši pasākumi, lai **aizsargātu vēlēšanu infrastruktūru pret kiberuzbrukumiem**¹⁸. Šajā saistībā tiks atjaunināts **apkopojums par vēlēšanu tehnoloģiju kiberdrošību**¹⁹ un tiks organizēti citi praktiski uzdevumi, lai izpētītu risku un gatavību, pamatojoties uz Eiropas vēlēšanu sadarbības tīkla un Tīklu un informācijas sistēmu sadarbības grupas kopīgo darbu. Gaidāmā ES kiberdrošības stratēģija nodrošinās transversālu satvaru, ko papildinās tiesību aktu priekšlikumi, lai uzlabotu tīklu un informācijas sistēmu drošību un kritiskās infrastruktūras aizsardzību.

Komisija pievērsīsies **dalībvalstu un attiecīgo regulatīvo iestāžu sadarbības stiprināšanai attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi un līdzsvarotu atainojumu medijos vēlēšanu laikā**, ņemot vērā to, ka uz tradicionālajiem medijiem un tiešsaistes platformām neattiecas vienas un tās pašas saistības. ES līmenī varētu atbalstīt turpmākus norādījumus šajā jomā, izmantojot arī Eiropas Audiovizuālo mediju pakalpojumu regulatoru grupā (ERGA)²⁰ esošo valstu mediju regulatoru un mediju pašregulācijas struktūru īpašās zināšanas. Šajā darbā tiks izmantotas arī Eiropas vēlēšanu sadarbības tīkla un ES agrīnās brīdināšanas sistēmas īpašās zināšanas. Žurnālistikas un redakcionālās integritātes standartu ievērošana ir īpaši svarīga vēlēšanu kontekstā.

Komisija arī stiprinās zināšanu bāzi un pētīs veidus, kā **palīdzēt pilsoņiem un valstu vēlēšanu iestādēm veidot noturību pret draudiem vēlēšanu procesam**. Tas varētu ietvert pētījumus, izmēģinājuma projektus, atbalstu izglītībai aktīva pilsoniskuma jomā un palīdzības dienestus vai līdzīgus kopīgus resursus.

IT izmanto vēlēšanās, lai saskaitītu balsis un nosūtītu rezultātus, vai arī (kaut arī reti ES) elektroniskās balsošanas iekārtās vai elektroniskajā balsošanā. Lai gan parasti dalībvalstis ir atturējušās plašāk ieviest IT balsošanas procesā, Covid-19 pandēmija un nepieciešamība fiziski norobežoties ir raisījusi jaunu interesi par elektroniskās balsošanas risinājumiem²¹. Komisija kopā ar dalībvalstīm un ciešā sadarbībā ar Eiropas Padomi sagatavos **e-balsošanas**

¹⁸ Pamatojoties uz iepriekšējiem ieteikumiem par ES vēlēšanām, Direktīvu (ES) 2016/1148 (2016. gada 6. jūlijs) par pasākumiem nolūkā panākt vienādi augsta līmeņa tīklu un informācijas sistēmu drošību visā Savienībā (OV L 194, 19.7.2016., 1.–30. lpp.), kuru šogad paredzēts pārskatīt, un saistītajiem ieteikumiem (C(2018) 5949 final un C(2018) 900 final). Sabiedriskajā apspriešanās respondentu minēja kiberuzbrukumus kā vienu no galvenajiem draudiem vēlēšanu integritātei, jo īpaši tāpēc, ka, lai apmainītos ar informāciju par vēlēšanām, politikajām partijām un kampaņām un piekļūtu tai, arvien vairāk tiek izmantots internets. Pierādīts šādu uzbrukumu piemērs ir “uzlaušanas un noplūdināšanas” operācijas, piemēram, kad Krievijas izlūkošanas aģentūras 2016. gada ASV prezidenta vēlēšanu kampaņas laikā ieguva un izplatīja Demokrātiskās valsts komitejas dokumentus.

¹⁹ http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=53645.

²⁰ ERGA ziņojums (2018): <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2019/01/ERGA-2018-07-SG1-Report-on-internal-plurality-LQ.pdf>.

²¹ Skatīt Eurobarometra zibensaptauju Nr. 431 “*Vēlēšanu tiesības*” (2015), kurā izvērtētas sabiedrības bažas par riskiem, kas saistīti ar balsošanu elektroniski, tiešsaistē vai pa pastu. Tajā tika konstatēts, ka, lai gan cilvēki saprot, ka e-balsošana ir lietderīga, palīdzot tiem, kuriem ir konkrētas īpašas vajadzības, viņi ir nobažījušies par balsošanas konfidencialitāti un uzticamību. Eurobarometra speciālsaptaujas Nr. 477 (2018) “*Demokrātija un vēlēšanas*”, kurā tika izskatītas respondentu bažas par balsošanu elektroniski, tiešsaistē vai pa pastu, konstatējumi bija līdzīgi. Eiropas Parlaments 2016. gadā piešķīra Komisijai izmēģinājuma dotāciju *pētījumam par attālinātās balsošanas priekšrocībām un trūkumiem*, kas ietver visaptverošu aptauju par valstu pieredzi saistībā ar e-balsošanu un citiem attālinātās balsošanas rīkiem.

prakses apkopojumu²², un Eiropas Padome jau ir sniegusi būtiskus norādījumus šajā jomā, tostarp par pieklūstamību personām ar invaliditāti un vecākiem cilvēkiem.

Pēc iespējas labāk izmantojot esošās struktūras, tiks stiprināta **sadarbība un informācijas apmaiņa vēlēšanu jautājumos** ar ES tuvākajām kaimiņvalstīm un citām valstīm, kā arī ar tādām starptautiskām organizācijām kā Eiropas Padome²³, *UNESCO* un EDSO Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību birojs²⁴, lai veicinātu paraugprakses apmaiņu un sniegtu atbalstu kopīgu problēmu risināšanā, piemēram, ārvalstu iejaukšanās un dezinformācijas apkarošanā vēlēšanu kontekstā. Ar partnervalstīm jau tiek strādāts, izmantojot demokrātijas atbalstu un ES vēlēšanu novērošanas misijas, kuru pilnvaras ir paplašinātas, lai tās varētu uzraudzīt tiešsaistes vēlēšanu kampaņas, veikt sociālo mediju uzraudzību un sniegt ieteikumus šajā jomā. Lai efektīvi īstenotu šos ieteikumus, būs jānostiprina misiju spēja sniegt konkrētu tehnisko atbalstu valdībām un pilsoniskajai sabiedrībai politikas sistēmu, drošas infrastruktūras, regulatīvo spēju un pārraudzības veidošanā, kā arī dalīties pieredzē hibrīddraudu, tostarp dezinformācijas, atklāšanā, analizē un apkarošanā.

Darbības

- *Izveidot jaunu kopīgu operatīvu mehānismu un citus atbalsta pasākumus, pamatojoties uz darbu, ko veic Eiropas vēlēšanu sadarbības tīkls, lai veicinātu noturīgus vēlēšanu procesus un veiktu citus praktiskus pasākumus nolūkā aizsargāt vēlēšanu infrastruktūru pret draudiem, tostarp kiberuzbrukumiem.*
- *Komisija organizēs augsta līmeņa pasākumu, kurā pulcēsies dažādas ar vēlēšanām saistītas iestādes, lai risinātu šajā plānā izklāstītās problēmas.*
- *Stiprināt sadarbību attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi un līdzsvarotu atainojumu medijos vēlēšanu laikā.*
- *Sagatavot e-balsošanas prakses apkopojumu.*
- *Veicināt ES tīklu sadarbību ar partnervalstīm un starptautiskajām organizācijām, lai veidotu spējas un apmainītos ar paraugpraksi cīņā pret vēlēšanu apdraudējumiem, kā arī veicinātu augstus starptautiskos jauno tehnoloģiju izmantošanas standartus.*
- *Nostiprināt ES vēlēšanu novērošanas misiju spēju trešās valstīs, lai tās varētu novērot un novērtēt tiešsaistes vēlēšanu kampaņas, un īstenot to ieteikumus.*

2.4 Demokrātiskas iesaistes un aktīvas līdzdalības veicināšana pēc vēlēšanām

Komisijas darba pamatā daudzās jomās — no ES pilsonības, līdztiesības un nediskriminācijas, jaunatnes, izglītības, kultūras un pētniecības politikas līdz ES līdzekļu izmantošanai gan Savienībā, gan tās kaimiņreģionā — būs centieni atbalstīt dinamisku pilsonisko sabiedrību un veicināt un uzlabot demokrātisko līdzdalību.

²² Šis jautājums tiks aplūkots arī 2020. gada ziņojumā par pilsonību.

²³ Padomes 2020. gada 13. jūlija secinājumos par ES prioritātēm sadarbībai ar Eiropas Padomi 2020.–2022. gadā demokrātija ir noteikta par vienu no trim prioritārajiem sadarbības pīlāriem.

²⁴ Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību birojs (ODIHR): <https://www.osce.org/odihr>.

Vairākās dalībvalstīs ir veikti jauni pasākumi saistībā ar līdzdalības un apspriešanās demokrātiju, iesaistot cilvēkus lēmumu pieņemšanā un sniedzot viņiem iespēju piedalīties sabiedrībai svarīgu jautājumu izlemšanā²⁵. Pārredzamības uzlabošana un iedzīvotāju iesaistīšana politikas veidošanā un lēmumu pieņemšanā palielina demokrātisko leģitimitāti un uzticēšanos. Iniciatīvas šajā jomā ir cieši saistītas un papildina darbu, kura mērķis ir veicināt ES pilsoņu tiesības, tostarp vēlēšanu tiesības, un iekļaujošu demokrātisko līdzdalību; tas tiks sīki izklāstīts Komisijas 2020. gada ziņojumā par ES pilsonību.

Komisija turpinās veicināt **līdzdalības un apspriešanās demokrātiju**, pamatojoties uz tādiem piemēriem kā Klimata pakts, gaidāmie programmas “Apvārsnis 2020” projekti, zaļais kurss un Eiropas pilsoņu iniciatīvas²⁶, kā arī pilsoņu līdzdalību ES politikas un spēkā esošo tiesību aktu izstrādē²⁷. Arī Komisijas ikgadējā ziņojumā par tiesiskumu²⁸ tiek novērtēts, cik iekļaujošs ir likumdošanas process un kā tiek iesaistīta pilsoniskās sabiedrība. Konference par Eiropas nākotni, kas ir Eiropas mēroga pasākums līdzdalības un apspriešanās demokrātijas jomā, ir vērsta uz to, lai dotu iespēju cilvēkiem no visas ES nākt klajā ar priekšlikumiem, kā veidot turpmāko ES politiku. Konference būs katalizators jauniem sabiedrības līdzdalības veidiem Eiropas, valstu, reģionālā un vietējā līmenī. Turklāt arī jaunās paaudzes pilsoņdialogi veicinās inovatīvus pilsoņu līdzdalības un apspriešanas veidus, tostarp starptautiskā līmenī.

Komisija mudina dalībvalstis pēc iespējas labāk izmantot attiecīgos ES strukturālos un investīciju fondus, lai atbalstītu un stiprinātu pilsoniskās sabiedrības spējas gan valsts, gan vietējā līmenī un iesaistītu pilsoniskās sabiedrības organizācijas partnerībā ar dažādiem publiskās pārvaldes līmeņiem, arī veidojot **apspriešanās demokrātijas infrastruktūru**. Tas ļaus uzlabot pilsonisko līdzdalību un sabiedrības iesaisti prioritāšu noteikšanā, tostarp attiecībā uz iniciatīvu “*Next Generation EU*” katrā dalībvalstī. Rīki, kas izstrādāti, lai atbalstītu konferenci par Eiropas nākotni, piemēram, tās daudzvalodu digitālā platforma, ļaus iedzīvotājiem un ieinteresētajām personām iesniegt priekšlikumus un organizēt debates arī pēc pašas konferences beigām.

Apspriešanās demokrātija tiks atbalstīta arī saskaņā ar programmu “Apvārsnis 2020” un tās pēcteci — programmu “Apvārsnis Eiropa” — ar pētniecību, inovāciju un zināšanu nodošanu par to, kā apspriešanās demokrātija darbojas praksē, problēmām, ar kurām tā saskaras, un ietekmi, ko tā var radīt²⁹. Turklāt Komisija turpinās atbalstīt pētniecību, lai veidotu labāku

²⁵ Piemēram, Francijā nesen pieņemtā *Convention citoyenne sur le climat* pierādīja, cik svarīgi ir iesaistīt iedzīvotājus un sniegt viņiem iespējas piedalīties sarežģītu sabiedrības problēmu risināšanā, piemēram, oglekļa emisiju samazināšanā. Īrijā pilsoņu apvienības ir sniegušas ieguldījumu, kas palīdzējis pieņemt pārdomātus lēmumus par ļoti pretrunīgiem sociāliem jautājumiem, piemēram, abortu. Citi institucionalizēti procesi ir, piemēram, pilsoņu padomes dažās Austrijas daļās (Forarlbergā) un Beļģijā (Beļģijas vācu valodas kopienas parlaments (2019), “*Was passiert beim Bürgerdialog?*”). Skatīt arī ESAO (2020), “*Innovative citizen participation and new democratic institutions: catching the deliberative wave*” (OECD Publishing, Parīze).

²⁶ <https://europa.eu/citizens-initiative/ lv>.

²⁷ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say>.

²⁸ <https://ec.europa.eu/info/publications/2020-rule-law-report-communication-and-country-chapters lv>.

²⁹ Programmas galvenie stratēģiskie virzieni ietver “noturīgākas, iekļaujošākas un demokrātiskākas Eiropas sabiedrības” izveidi. Programmas “Apvārsnis 2020” pēdējos uzaicinājumos iesniegt priekšlikumus atbalstītie projekti cita starpā būs vērsti uz teritoriālās kohēzijas demokratizāciju (eksperimentēšana ar pilsoņu iesaisti apspriešanās un līdzdalīgu budžeta plānošanu ES reģionālajā un pilsētu politikā) un pilsētām kā politisko inovāciju vietu nolūkā stiprināt apspriešanās un līdzdalības demokrātiju.

izpratni par cilvēku neapmierinātību ar demokrātiju un par to, kā to var novērst ar demokrātisku inovāciju, tostarp iniciatīvām pilsoniskās iesaistes un apspriešanās demokrātijas jomā. Jaunā programma “Radošā Eiropa” piedāvās kultūras un radošās nozares dalībniekiem jaunas iespējas darbam, kas saistīts ar demokrātiju un pilsonisko līdzdalību. Komisija arī turpinās veicināt un aizstāvēt mākslinieku brīvību radīt bez cenzūras vai iebiedēšanas.

Komisija arī nodrošinās **līdztiesības integrēšanu** darbībās visos līmeņos, lai **veicinātu demokrātiskas līdzdalības pieklūstamību**, arī saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra principiem. Tas ietver iekļautību un līdztiesību demokrātiskā līdzdalībā, dzimumu līdzsvaru politikā un lēmumu pieņemšanā³⁰ un proaktīvus pasākumus, lai apkarotu pret demokrātiju vērstus uzbrukumus un naida runu, kuru mērķis ir atturēt sievietes³¹, LGBTIK personas un minoritāšu grupas no dalības politikā. Īpaša uzmanība tiks pievērsta nelabvēlīgā situācijā esošiem jauniešiem, cilvēkiem ar rasu vai etnisko minoritāšu izcelsmi³², personām ar invaliditāti³³, personām vai grupām, kuru digitālās prasmes un digitālās iesaistes līmenis ir zems (piemēram, mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem, kurām nav viegli piekļūt internetam, vai gados vecākiem cilvēkiem).

Jauniešu aktīva pilsoniskuma veicināšana ir svarīgs ES jaunatnes stratēģijas (2019.-2027. gadam) elements³⁴. ES jaunatnes dialogs tiks pastiprināts ar jaunatnes līdzdalības pasākumiem programmā “Erasmus+” un Eiropas Jaunatnes portālā. Jaunā Eiropas Solidaritātes korpusa programma piedāvās plašākas pilsoniskās iesaistes iespējas, atbalstot kopienas, kurām tas ir nepieciešams, ES un citviet. Programma “Tiesības un vērtības” finansēs mācību programmas, kas veicinās jauniešu pilsonisko, politisko un demokrātisko iesaisti, atbalstot pilsoniskās sabiedrības organizāciju centienus veicināt un atvieglot aktīvu līdzdalību. Ārējā līmenī programma “Izglītības un izpratnes veicināšana attīstības jomā” palīdz aktīvi iesaistīt jauniešus globālu problēmu risināšanā un veicināt izpratni par vispārējām vērtībām.

Papildu centieni tiks veltīti cīņai pret **naida runu tiešsaistē**, kas var atturēt cilvēkus no savu uzskatu paušanas un dalības tiešsaistes diskusijās. Komisija 2021. gadā ierosinās iniciatīvu **paplašināt ES noziedzīgu nodarījumu sarakstu** saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 83. panta 1. punktu, iekļaujot tajā naida noziegumus un naida runu, tostarp naida runu tiešsaistē. Turpināsies arī darbs saskaņā ar *Rīcības kodeksu nelikumīgas naida runas*

³⁰ Dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam (COM(2020) 152) ietver pasākumus sieviešu līdzdalības veicināšanai politisko lēmumu pieņemšanā. Tajā uzsvērts, ka ir svarīgi veicināt sieviešu kā vēlētajū un kandidāšu dalību 2024. gada EP vēlēšanās. Eiropas politiskās partijas, kas lūdz ES finansējumu, tiek mudinātas nodrošināt pārredzamību attiecībā uz dzimumu līdzsvaru partijas biedru vidū.

³¹ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf)

³² ES rasisma apkarošanas rīcības plānā 2020.–2025. gadam (COM(2020) 565) ir uzsvērts, ka pastāv šķēršļi, kas kavē marginalizācijai pakļautu grupu, piemēram, cilvēku ar rasu vai etnisko minoritāšu izcelsmi, demokrātisko līdzdalību un pārstāvību.

³³ Saskaņā ar pienākumiem, kas noteikti ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām, kurai ir pievienojusies ES un visas tās dalībvalstis, un jo īpaši tās 29. pantā par līdzdalību politikajā un sabiedriskajā dzīvē.

³⁴ ES jaunatnes dialogs sasniedz vairāk nekā 50 000 jauniešu katrā 18 mēnešu ciklā un ir viens no lielākajiem vienotajiem līdzdalības procesiem ES pilsoņiem: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/youthgoals_en.

apkaršanai³⁵. Šie centieni arī palīdzēs uzlabot žurnālistu drošību (skatīt 3.1. sadaļu). Nelikumīga satura apkarošana tiešsaistē, vienlaikus veicinot vārda brīvību, ir viens no digitālo pakalpojumu tiesību akta pamatmērķiem.

Darbības

- *Mudināt izmantot ES strukturālos fondus, lai finansētu pilsonisko sabiedrību un veidotu spējas un institucionālo/administratīvo infrastruktūru pilsoniskai iesaistei apspriešanās un politiskai līdzdalībai.*
- *Izmantot ES līdzekļus un iespējas saskaņā ar ES jaunatnes stratēģiju, pilsoniskuma izglītību, programmu “Radošā Eiropa” un līdztiesības programmu, lai veicinātu piekļuvi demokrātiskai līdzdalībai un uzticēšanos demokrātijai.*
- *Apkarot naida runu un veicināt cieņu publiskajās debatēs — šajā nolūkā paplašināt ES noziedzīgu nodarījumu sarakstu, iekļaujot tajā naida noziegumus un naida runu.*

3 MEDIJU BRĪVĪBAS UN PLURĀLISMA STIPRINĀŠANA

Mediju brīvība un plurālisms ir svarīgi mūsu demokrātijai un nostiprināti Pamattiesību hartā. Brīvi un plurālistiski mediji ir būtiski, lai nodrošinātu pārskatatbildību un palīdzētu iedzīvotājiem pieņemt pārdomātus lēmumus. Sniedzot sabiedrībai uzticamu informāciju, neatkarīgi mediji pilda svarīgu uzdevumu cīņā pret dezinformāciju un manipulācijām ar demokrātiskām debatēm.

Uzbrukumi, tiesību aktu par neslavas celšanu ļaunprātīga izmantošana un cita veida iebiedēšana un spiediens, tostarp no organizētās noziedzības puses, negatīvi ietekmē vidi, kurā darbojas žurnālisti³⁶. Mediju nozare saskaras arī ar problēmām, ko rada digitālā pārveide un platformu kā tiešsaistes ziņu izplatīšanas filtru darbība. Covid-19 pandēmija ir šīs tendences saasinājusi. Tā izraisīja lielus zaudējumus reklāmas jomā, kas jo īpaši skāra mazos un vietējos medijus³⁷.

Ir notikuši jauni mediju brīvības pārkāpumi³⁸, dažkārt cīnoties pret dezinformāciju tiešsaistē. 2020. gadā vismaz 90 pasaules valstis, tostarp dažas ES dalībvalstis un kaimiņvalstis, ieviesa mediju brīvības ierobežojumus Covid-19 dēļ³⁹.

Ir nepārprotami jāuzlabo žurnālistu drošība tiešsaistē un fiziskā drošība un jāsniedz viņiem un citiem sabiedrības interešu aizstāvībā iesaistītajiem dalībniekiem rīki pret ļaunprātīgu tiesāšanos. Mediju plurālismu var aizsargāt arī labāka informācijas atklāšana par to, kam pieder mediji vai kas tos kontrolē, un pārredzama un taisnīga valsts apmaksātas reklāmas izplatīšana.

³⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-counteracting-illegal-hate-speech-online_en.

³⁶ Eiropas Universitātes institūts (2020), “*Media Pluralism Monitor Report*”. Mediju plurālisma uzraudzības instruments, ko līdzfinansē ES, sniedz visaptverošu novērtējumu par mediju plurālismu visā Eiropā: <https://cmpf.eui.eu/mpm2020-results/>.

³⁷ 2020. gada 2. ceturksnī vispārējo ierobežojošo pasākumu laikā ziņu publicētāju ieņēmumi no reklāmas samazinājās par 30–80 %, bet TV — par 20 %; skatīt COM(2020) 784.

³⁸ <https://ipi.media/wpfd-2020-covid-19-accelerating-a-global-decline-in-media-freedom/>.

³⁹ <https://rsf.org/en/news/nearly-half-un-member-countries-have-obstructed-coronavirus-coverage>.

Līdztekus šim Eiropas Demokrātijas rīcības plānam mediju un audiovizuālās jomas rīcības plānā⁴⁰ uzmanība tiks pievērsta mediju nozares finansiālajai dzīvotspējai, tas palīdzēs mediju nozarei atveseļoties un pilnībā izmantot digitālās pārveides sniegtās iespējas, kā arī tas turpinās atbalstīt mediju plurālismu. Šie plāni veido visaptverošu pieeju mediju nozarei, un to pamatā ir Eiropas Parlamenta un Padomes paveiktais darbs⁴¹. Eiropas Rīcības plānā cilvēktiesību un demokrātijas jomā ir sniegtas arī konkrētas norādes attiecībā uz ārējām darbībām, ar kurām atbalstīt brīvus un plurālistiskus medijus visā pasaulē, jo īpaši atbalstot žurnālistu drošību un aizsardzību.

3.1 Žurnālistu drošība

2020. gada ziņojums par tiesiskumu⁴² liecina, ka vairākās dalībvalstīs pieaug fiziskie un tiešsaistes draudi un uzbrukumi žurnālistiem. Bieži notiek nomelnošanas kampaņas, un vispārēja iebiedēšana un politiski motivēta iejaukšanās ir kļuvusi par ierastu parādību. Pēdējos gados Eiropa ir piedzīvojusi brutālus uzbrukumus brīviem medijiem, un tajos ir nogalināti žurnālisti, konkrēti *Daphne Caruana Galizia* Maltā, *Jan Kuciak* un viņa līgava *Martina Kušnírová* Slovākijā. Viena no šo slepkavību kopīgajām pazīmēm bija tāda, ka pirms tām upuriem tika draudēti fiziski un juridiski. Tiek draudēti arvien lielākam žurnālistu skaitam, arvien biežāk izmantojot tiešsaistes līdzekļus. Pret žurnālistiem tiek vērstas vajāšanas, naida runas un nomelnošanas kampaņas, ko reizēm sāk pat politiskie dalībnieki Eiropā un ārpus tās⁴³. Īpaši bieži cieš žurnālistes sievietes. 2020. gada ziņojumā par tiesiskumu tika norādīts, ka šādam spiedienam ir “atturoša ietekme” uz žurnālistiem. Tas var izraisīt pašcenzūru un samazināt iespējas publiskām debatēm par svarīgiem jautājumiem.

2016. gada aprīlī, atzīstot kaitējumu, ko draudi žurnālistiem nodara demokrātiskas sabiedrības funkcionēšanai, Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma Ieteikumu par žurnālistikas aizsardzību un žurnālistu un citu mediju darbinieku drošību⁴⁴. Eiropas Padome ir arī izveidojusi īpašu Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platformu⁴⁵, lai uzraudzītu brīdinājumus. Publiskajām iestādēm ir pienākums aizsargāt vārda brīvību un žurnālistu drošību, nodrošinot labvēlīgu tiesisko vidi, nopietni uztverot kriminālus draudus žurnālistiem un stingri saucot pie atbildības tos, kas veikuši uzbrukumus žurnālistiem. Tomēr žurnālistu drošība turpina pasliktināties, un platformā tiek reģistrēti arvien lielāks brīdinājumu skaits⁴⁶, un ieteikums ir jāīsteno labāk⁴⁷.

⁴⁰ COM(2020) 784.

⁴¹ Jo īpaši nesenais Eiropas Parlamenta ziņojums par mediju brīvības stiprināšanu un Padomes secinājumi par brīvas un plurālistiskas mediju sistēmas aizsargāšanu.

⁴² COM(2020) 580 final.

⁴³ Skatīt Eiropas Universitātes institūta ziņojumu (2020) “*Media Pluralism Monitor Report*”. Mediju plurālisma uzraudzības instruments, ko līdzfinansē ES, sniedz visaptverošu novērtējumu par mediju plurālismu visā Eiropā: <https://cmpf.eui.eu/mpm2020-results/>.

⁴⁴ CM/Rec(2016) 4. To papildināja pamatnostādnes par novēršanu, aizsardzību, saukšanu pie atbildības un informēšanas, izglītības un izpratnes veidošanas veicināšanu, lai uzlabotu žurnālistu drošību.

⁴⁵ Platforma atvieglo tādas informācijas apkopošanu, apstrādi un izplatīšanu, kas saistīta ar nopietnām bažām par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. pantā garantēto mediju brīvību un žurnālistu drošību Eiropas Padomes dalībvalstīs. Tās mērķis ir uzlabot žurnālistu aizsardzību, rīcību pret mediju profesionāļiem vērstu draudu un vardarbības gadījumā un Eiropas Padomes agrīnās brīdināšanas un reaģēšanas spējas.

⁴⁶ Laikposmā no 2015. līdz 2019. gadam tajā tika reģistrēti pavisam 652 brīdinājumi, no kuriem 78 % vēl nav izskatīti. Vien laikposmā no 2020. gada marta līdz jūnijam Eiropā tika reģistrēti pavisam 126 brīdinājumi. Skatīt *Eiropas Padomes Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platformas partnerorganizāciju gada ziņojumu* (Eiropas Padome, 2020).

Lai gan situācija ir satraucoša, vairākās dalībvalstīs ir izstrādātas dažādas **labas prakses**⁴⁸. To vidū ir pārrobežu iniciatīvas, piemēram, Policijas kodekss preses brīvības jomā ir iniciatīva, ko izstrādājušas mediju brīvības organizācijas, lai veicinātu dialogu starp policijas spēkiem un mediju dalībniekiem⁴⁹. Komisija ir apņēmusies atvieglot paraugprakses apmaiņu un izplatīšanu, lai veicinātu drošāku telpu žurnālistiem ES.

Komisija organizēs **strukturētu dialogu**, iesaistot dalībvalstis un to mediju regulatīvās iestādes, žurnālistu pārstāvjus, pašregulācijas struktūras (mediju/preses padomes) un pilsonisko sabiedrību un izmantojot Eiropas Padomes, EDSO un *UNESCO* ekspertu zināšanas⁵⁰. Šis dialogs notiks **Eiropas Ziņu mediju forumā**, ko Komisija izveidos, lai stiprinātu sadarbību ar ieinteresētajām personām jautājumos, kas saistīti ar medijiem⁵¹. Dalībvalstu tiesu, prokuratūras un tiesībaizsardzības iestāžu iesaistīšana ir būtiska, lai efektīvi vērstos pret draudiem žurnālistiem un mazinātu vainīgo nesodāmību.

Komisija 2021. gadā ierosinās **ieteikumu par žurnālistu drošību**. Tā mērķis būs risināt turpmākus drošības jautājumus, tostarp tos, kas uzsvērti 2020. gada ziņojumā par tiesiskumu, nodrošināt, ka dalībvalstis labāk īsteno Eiropas Padomes ieteikumā noteiktos standartus, un pievērst īpašu uzmanību draudiem žurnālistēm sievietēm.

Lai nodrošinātu atbalstu žurnālistiem, kritiski svarīga ir arī **stabila finansējuma** nodrošināšana⁵². Piemēram, izmēģinājuma projektā “Ātra reaģēšana mediju brīvības jomā”⁵³ paredzēts izstrādāt koordinētu ātru reakciju uz preses un mediju brīvības pārkāpumiem, tostarp juridiskās palīdzības un praktiska atbalsta (piemēram, patvēruma vietu) nodrošināšanu žurnālistiem, kam tas ir nepieciešams dalībvalstīs un kandidātvalstīs.

ES savās **ārējās darbībās** un ārpolitikā aktīvi veicina un atbalsta žurnālistu drošību⁵⁴. Tā turpinās uzraudzīt un stiprināt mediju vidi ārpus ES, lielāko uzmanību pievēršot neatkarīgu mediju plurālisma un žurnālistu drošības veicināšanai, un izmantos publisko diplomātiju, lai reaģētu uz draudiem un šķēršļiem žurnālistiem. ES Cilvēktiesību aizstāvju aizsardzības mehānisms sniedz finansiālu un juridisku atbalstu un katru gadu pārvieta simtiem žurnālistu⁵⁵. Šis darbs turpināsies, un tāpat turpināsies juridiskais atbalsts žurnālistiem un medijiem tematiskās un divpusējās programmās, jo īpaši juridiskas vajāšanas un kibernetikas tiesību aktu ļaunprātīgas izmantošanas gadījumos.

⁴⁷ <https://rm.coe.int/safety-implementation-guide-en-16-june-2020/16809ebc7c>.

⁴⁸ Dokumentētas 2020. gada ziņojumā par tiesiskumu. Piemēram, Beļģijā Flāmu žurnālistu apvienība izveidoja īpašu uzticības tālruni, kur var zvanīt agresijas gadījumā pret žurnālistiem. Itālijā ir izveidots koordinācijas centrs, kas izskata pret žurnālistiem vērstās darbības. Nīderlandē starp prokuratūru, policiju, galveno redaktoru biedrību un žurnālistu savienību tika noslēgts “*PersVeilig*” protokols, kas ir paredzēts pret žurnālistiem vērsto draudu, vardarbības un agresijas samazināšanai. Zviedrijā ir izveidojusi valsts kontaktpunktus un piešķirusi resursus, lai atbalstītu žurnālistus un labāk izmeklētu naida noziegumus.

⁴⁹ Policijas kodekss preses brīvības jomā, Eiropas Preses un plašsaziņas līdzekļu brīvības centrs (*ECPMF*).

⁵⁰ Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija.

⁵¹ COM(2020) 784.

⁵² Tie ir galvenie mērķi ierosinātajā programmā “Radošā Eiropa” 2021.–2027. gadam, kurā pirmo reizi ir paredzēti līdzekļi mediju plurālisma veicināšanai.

⁵³ <https://www.mfir.eu/>.

⁵⁴ Saskaņā ar 2014. gada ES cilvēktiesību pamatnostādņēm par vārda brīvību tiešsaistē un bezsaistē; skatīt ES Rīcības plānu cilvēktiesību un demokrātijas jomā 2020.–2024. gadam (JOIN(2020) 5 final, 25.3.2020.).

⁵⁵ 2019. gadā tiešs atbalsts tiks sniegts 425 žurnālistiem.

Darbības

- 2021. gadā izstrādāt ieteikumu par žurnālistu drošību, ņemot vērā jaunus draudus tiešsaistē, ar ko jo īpaši saskaras sievietes žurnālistes.
- Lai sagatavotu un īstenotu ieteikumu, organizēt strukturētu dialogu Eiropas Ziņu mediju forumā ar dalībvalstīm, ieinteresētajām personām un starptautiskām organizācijām.
- Piešķirt ilgtspējīgu finansējumu projektiem, kuros tiek sniegta juridiska un praktiska palīdzība žurnālistiem ES un citviet, kā arī tiek nodrošināta žurnālistu apmācība drošības un kiberdrošības jomā un diplomātiskais atbalsts.

3.2 Tādu situāciju novēršana, kad ļaunprātīgi tiek izmantota stratēģiska tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību

Stratēģiska tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību (STPSL) ir īpašs vajāšanas veids, ko arvien vairāk izmanto pret žurnālistiem un citām personām, kas iesaistītas sabiedrības interešu aizsardzībā. Tie ir nepamatoti vai pārspīlēti tiesas procesi, ko ierosina valsts iestādes, korporācijas vai ietekmīgi indivīdi pret vajākām personām, kuras izsaka kritiku vai paziņo tiesvedības dalībniekiem neērtus vēstījumus kādā sabiedrības interešu jautājumā. To mērķis ir cenzēt, iebiedēt un aplūsināt kritiķus, apgrūtinot viņus ar tiesiskās aizsardzības izmaksām, līdz viņi atsakās no kritikas vai opozīcijas. Lai gan pret šādām iniciatīvām var būt neaizsargāti arī pilsoniskās sabiedrības dalībnieki, žurnālisti sava darba būtības dēļ ir īpaši neaizsargāti⁵⁶.

Nesens pētījums⁵⁷ liecina, ka daudzās dalībvalstīs vidē, kurā pieaug naidīga aktivitāte pret žurnālistiem, arvien vairāk tiek izmantota STPSL⁵⁸. Lai gan lielākā daļa no šiem tiesas procesiem beidzas ar attaisnošanu, tie joprojām rada nopietnas bažas, jo var pārtraukt žurnālistu darbu un ietekmēt viņu uzticamību. Ņemot vērā varas un resursu nelīdzsvarotību, STPSL var postoši ietekmēt cietušo personu finanšu resursus un radīt “atvērinošu efektu”, atturot viņus no darba sabiedrības interesēs vai kavējot to. STPSL tiek bieži izmantota kopā ar draudiem fiziskajai drošībai — *Daphne Caruana Galizia* slepkavības brīdī pret viņu bija ierosināti 47 šādi tiesas procesi Maltā un ārvalstīs.

STPSL pamatā ir valsts tiesību akti, bet aizstāvība šādā tiesvedībā var būt sarežģītāka un dārgāka, ja to tīši ierosina citā jurisdikcijā vai ja tajā izmanto atšķirības valstu procesuālajās tiesībās un starptautiskajās privāttiesībās. STPSL bieži notiek pārrobežu mērogā. Tas, ka tiešsaistes mediju saturs ir pieejams visās jurisdikcijās, var pavērt ceļu labvēlīgākās tiesas izvēlei un kavēt tiesu iestāžu efektīvu pieejamību un sadarbību.

Komisija 2021. gadā nāks klajā ar **iniciatīvu žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības aizsardzībai pret STPSL**. Lai sagatavotu šo darbu, Komisija veic kartēšanas pētījumu un vadīs tehnisku fokusgrupu nolūkā apkopot atsauksmes par juridiskās palīdzības vai atbalsta

⁵⁶ STPSL parasti uzsāk pret atsevišķiem žurnālistiem, aktīvistiem, cilvēktiesību aizstāvjiem vai pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas pilda sabiedriskā uzrauga funkciju. Skatīt 100 NVO parakstīto politikas dokumentu “*Ending gag lawsuits in Europe, protecting democracy and fundamental rights*”:

<https://www.ecpmf.eu/ending-gag-lawsuits-in-europe-protecting-democracy-and-fundamental-rights/>

⁵⁷ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/ad-hoc-literature-review-analysis-key-elements-slapp_en.pdf

⁵⁸ Eiropas Padomes platforma uzrauga brīdinājumus saistībā ar STPSL; skatīt Eiropas Padomes Žurnālistikas un žurnālistu drošības aizsardzības veicināšanas platformas partnerorganizāciju gada ziņojumu (2020) “*Hands off press freedom: attacks on media in Europe must not become a new normal*”.

veidu, ko varētu paredzēt STPSL cietušajiem. Tiks izveidota arī jauna ekspertu grupa, kas pulcēs praktizējošus juristus, žurnālistus, akadēmisko aprindu, pilsoniskās sabiedrības un profesionālo organizāciju pārstāvjus, lai apkopotu zināšanas, apmainītos ar paraugpraksi par **juridisko atbalstu žurnālistiem un citiem dalībniekiem, pret kuriem ir vērsta STPSL**, un izplatītu to. Īpašai tiesiskajai apmācībai būtu arī jāpalīdz tiesnešiem saprast, kā konstatēt ļaunprātīgu tiesvedību un izmantot pieejamos instrumentus tās novēršanai⁵⁹. Attiecīgie pārrobežu aspekti tiks izskatīti arī saistībā ar Regulas “Roma II” un Regulas “Brisele Ia”⁶⁰ izvērtēšanu līdz 2022. gadam.

Darbības

- 2021. gada sākumā izveidot ekspertu grupu STPSL jautājumos.
- 2021. gada beigās nākt klajā ar iniciatīvu žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības aizsardzībai pret STPSL.

3.3 Ciešāka sadarbība profesionālo standartu izstrādē un īstenošanā

Pārredzamība un atbilstība profesionālajām normām un standartiem ir būtiska, lai sabiedrība uzticētos medijiem. Pieaugošais komerciālais un dažkārt politiskais spiediens apdraud mediju neatkarību un žurnālistu spēju ievērot rīcības kodeksus un izcilības standartus.

Kopš 2019. gada Komisija līdzfinansē izmēģinājuma projektu par mediju padomēm digitālajā laikmetā⁶¹, kura mērķis ir palielināt mediju pašregulācijas struktūru atpazīstamību. Pēc tam Komisija veicinās ciešāku sadarbību starp valstu mediju padomēm, citām mediju pašregulācijas iestādēm, neatkarīgiem mediju regulatoriem un žurnālistu tīkliem. Mērķis būs skaidrāk noteikt problēmas, ar kurām jāsaskaras, un izstrādāt politikas ieteikumus, lai paaugstinātu žurnālistikas standartus ES.

Vienlaikus Komisija turpinās atbalstīt pašregulācijas iniciatīvas, kas paaugstina **profesionālos standartus**⁶², tostarp redakcionālās neatkarības hartas un diskusijas par problēmām, ar kurām saskaras žurnālisti. Jo īpaši mērķorientēts atbalsts tiks sniegts dotāciju veidā saskaņā ar programmas “Radošā Eiropa” starpnozaru sadaļu sadarbīgām ziņu mediju partnerībām, kas ietvers redakcionālo standartu izstrādi, speciālistu apmācību un paraugprakses apmaiņu.

Darbības

- Atbalstīt ES valstu mediju padomju, citu mediju pašregulācijas struktūru, neatkarīgu mediju regulatoru un žurnālistu tīklu sadarbību un iniciatīvas, kas veicina žurnālistikas partnerības un standartus.

⁵⁹ Komisijas paziņojums “Tiesiskuma nodrošināšana Eiropas Savienībā — Eiropas tiesiskās apmācības stratēģija 2021.–2024. gadam”, COM(2020) 713 final.

⁶⁰ Regula (EK) Nr. 864/2007 (2007. gada 11. jūlijs) par tiesību aktiem, kas piemērojami ārpuslīgumiskām saistībām (“Roma II”) (OV L 199, 31.7.2007., 40.–49. lpp.), un Regula (ES) Nr. 1215/2012 (2012. gada 12. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās (OV L 351, 20.12.2012., 1.–32. lpp.).

⁶¹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/pilot-project-media-councils-digital-age-0>.

⁶² Tas ietver strukturālu un procesuālu rādītāju izstrādi attiecībā uz mediju nozares uzticamību, veicinot atbilstību profesionālajām normām un ētikai. Komisija līdzfinansē, piemēram, Žurnālistikas uzticības iniciatīvas īstenošanu: <https://jti-rsf.org/en>.

3.4 Papildu pasākumi mediju plurālisma atbalstam

Mediju īpašumtiesību pārredzamība ir būtiska mediju tirgu pluralitātes novērtēšanai. Eiropas Padome ir arī uzsvērusi, ka pārredzamība ir svarīga, lai sabiedrība varētu izvērtēt medijos izplatīto informāciju un viedokļus⁶³. Sabiedriskajā apspriešanā par šo rīcības plānu tika plaši pausts atbalsts skaidriem pienākumiem visiem medijiem un uzņēmumiem publicēt sīku informāciju par to īpašniekiem⁶⁴.

Pārskatītā Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva (AVMPD)⁶⁵ ir svarīgs solis ceļā uz augstiem pārredzamības standartiem Eiropas mediju nozarē, tā veicina valstu tiesību aktus, kas paredz mediju pakalpojumu sniedzēju īpašumtiesību pārredzamību⁶⁶. Dalībvalstīm direktīvas transponēšanas termiņš bija 2020. gada 19. septembris, un pašlaik transponēšana tiek vērtēta. *2020. gada ziņojums par tiesiskumu* apliecināja, ka, lai gan dažās dalībvalstīs ir ieviestas labi izstrādātas sistēmas, lai nodrošinātu mediju īpašumtiesību pārredzamību, citās šādas sistēmas nav vai tās saskaras ar šķēršļiem efektīvai publiskošanai⁶⁷.

Lai uzlabotu izpratni par mediju īpašumtiesību informāciju un tās publisku pieejamību, Komisija līdzfinansēs jauno **mediju īpašumtiesību uzraudzības instrumentu** — izmēģinājuma projektu, ar ko izveidos publiski pieejamu datubāzi, kurā būs iekļauta attiecīgā informācija par medijiem un kuru Komisija plāno laika gaitā paplašināt, aptverot visas dalībvalstis. Pamatojoties uz minētā projekta rezultātiem un pārskatīto AVMPD, Eiropas Audiovizuālo mediju pakalpojumu regulatoru grupa varētu izstrādāt turpmākus norādījumus šajā jomā.

Ņemot vērā Covid-19 pandēmijas nopietno ietekmi, Komisija aicina dalībvalstis **atbalstīt medijus** tā, lai tiktu ievērota un veicināta mediju neatkarība, brīvība un plurālisms⁶⁸. Atbildība par to, lai ziņu mediju nozare varētu turpināt piedāvāt produktus un pakalpojumus, kas veicina plurālistisku informāciju, vienlaikus konkurējot atvērtos un efektīvos tirgos, galvenokārt gulstas uz dalībvalstīm. Spēkā esošajos valsts atbalsta noteikumos ir precizēti nosacījumi, ar kādiem dalībvalstis drīkst piešķirt valsts atbalstu. Lai atvieglotu valsts iestāžu atbalsta piešķiršanu, Padome ir aicinājusi Komisiju izvērtēt valsts atbalsta noteikumu piemērošanu preses nozarei. Komisija vērtē atbilstošas rīcības nepieciešamību⁶⁹. Turklāt 2020. gada 19. marta pagaidu regulējums valsts atbalsta pasākumiem attiecas arī uz

⁶³ Ministru komitejas Ieteikums CM/Rec(2018)11 dalībvalstīm par mediju plurālismu un mediju īpašumtiesību pārredzamību.

⁶⁴ Piemēram, 88 % respondentu atbalstīja pienākumu visiem medijiem un uzņēmumiem publicēt savā tīmekļa vietnē sīku informāciju par to īpašumtiesībām.

⁶⁵ Direktīva (ES) 2018/1808 (2018. gada 14. novembris), ar ko, ņemot vērā mainīgos tirgus apstākļus, groza Direktīvu 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva) (OV L 303, 28.11.2018., 69. lpp.).

⁶⁶ Direktīvas (ES) 2018/1808 5. panta 2. punkts.

⁶⁷ Lai sniegtu labāku pārskatu par mediju pārredzamības noteikumiem, kā daļa no neatkarīga pētījuma par AVMPD īstenošanu tiks publicēta interaktīva datubāze, kurā būs iekļauts valstu tiesiskais regulējums šajā jomā.

⁶⁸ Skatīt arī COM(2020) 575 final un JOIN(2020) 8 final.

⁶⁹ Lai atvieglotu atbalsta piešķiršanu presei un uzlabotu valsts atbalsta kontroles pārredzamību un paredzamību šajā nozarē, Komisija ir izveidojusi un regulāri atjauninās tiešsaistes repozitoriju (https://ec.europa.eu/competition/sectors/media/sa_decisions_to_media.pdf), kurā iekļauta attiecīgā lietu prakse. Regulāri atjaunināta informācija par dalībvalstu piešķirto atbalstu ir pieejama arī Pārredzamības reģistrā.

konkrētu nozaru pasākumiem, piemēram, atbalstu preses, mūzikas un audiovizuālajai nozarei⁷⁰.

Valsts finansiālais atbalsts no reklāmas sabiedrības interesēs var būt izšķirošs, jo īpaši bezpeļņas, vietējo kopienu medijiem un citām mazāk komerciālām žurnālistikas formām. Tomēr bez atbilstošiem mediju neatkarības aizsardzības pasākumiem **valsts reklāmu** var izmantot, lai izdarītu netiešu politisku spiedienu uz medijiem⁷¹. Pārredzami noteikumi un taisnīgi kritēriji reklāmas sadalei var mazināt riskus šajā jomā. Jo īpaši var palīdzēt publiski pieejamu līgumu reģistru izveide, kuros publicē noslēgtos līgumus un to grozījumus (ko atbalsta Komisijas 2017. gada publiskā iepirkuma stratēģija⁷²).

Komisija arī analizēs spēkā esošos valstu **mediju daudzveidības un koncentrācijas noteikumus**, lai noskaidrotu, vai un kā tie nodrošina viedokļu plurālismu digitālo mediju tirgos, jo īpaši ņemot vērā tiešsaistes platformu pieaugošo nozīmi. Tā apzinās iespējas risināt problēmas šajā jomā un vēl vairāk atbalstīt mediju daudzveidību, papildinot konkurences instrumentus, noteikumus par brīvību veikt uzņēmējdarbību un pārskatīto AVMPD. Tas ļauj dalībvalstīm veikt pasākumus, lai nodrošinātu vispārējas nozīmes audiovizuālo mediju pakalpojumu pienācīgu pamanāmību nolūkā sasniegt tādas mērķus kā mediju plurālisms, vārda brīvība un kultūru daudzveidība.⁷³ Komisija veicinās vienotu pieeju šajā jautājumā, kā izklāstīts mediju un audiovizuālās jomas rīcības plānā.

Darbības

- *Izveidot mediju īpašumtiesību uzraudzības instrumentu un izstrādāt turpmākus iespējamus norādījumus par mediju īpašumtiesību pārredzamību.*
- *Veicināt pasākumus valsts reklāmas pārredzamai un taisnīgai sadalei.*
- *Apzināt iespējas, kā turpmāk atbalstīt mediju daudzveidību, un veicināt Eiropas pieeju vispārējas nozīmes audiovizuālo mediju pakalpojumu pamanāmībai.*

4 DEZINFORMĀCIJAS APKAROŠANA

Lai varētu izstrādāt atbilstošus politikas risinājumus, svarīgi ir nošķirt dažādas parādības, ko parasti dēvē par “dezinformāciju”:

⁷⁰ Atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar pagaidu regulējumu, var kumulēt ar atbalstu, kas piešķirts saskaņā ar *de minimis* regulām (Komisijas Regulām (ES) Nr. 1407/2013, Nr. 1408/2013, Nr. 717/2014 un Nr. 360/2012), un tas ir atbrīvots no paziņošanas pienākuma, ja ir ievērotas minēto regulu prasības un kumulācijas noteikumi. 2020. gadā bija ar Dāniju, Itāliju un Luksemburgu saistīti gadījumi.

⁷¹ *2020. gada ziņojums par tiesiskumu* liecina, ka daudzās dalībvalstīs nav īpašu noteikumu par valsts reklāmas izplatīšanu un izplatīšanas kritēriji, piešķirtās summas un saņēmēji nav pietiekami pārredzami. Komisija turpinās izskatīt šo jautājumu turpmākajos gada ziņojumos.

⁷² Komisijas paziņojums “*Kā Eiropas interesēs panākt labāku iepirkuma darbību Eiropā*” (COM(2017) 572 final).

⁷³ Pārskatītās AVMPD 7.a pants un 25. apsvēruma. Attiecībā uz šiem noteikumiem 2020. gadā tika izveidota īpaša ERGA apakšgrupa, lai veicinātu vienotu izpratni par tās darbības jomu un iespējamiem piemērotiem pasākumiem, kas garantētu, ka vispārējas nozīmes audiovizuālo mediju pakalpojumiem tiek nodrošināta pienācīga pamanāmība, kā arī to, kāda veida regulatīvās pieejas dalībvalstīs var izmantot.

- **maldinoša informācija** ir nepatiess vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts bez kaitīga nodoma, lai gan sekas joprojām var būt kaitīgas, piemēram, ja cilvēki labticīgi dalās ar nepatiesu informāciju ar draugiem un ģimeni,
- **dezinformācija** ir nepatiess vai maldinošs saturs, kas tiek izplatīts ar nolūku maldināt vai gūt ekonomisku vai politisku labumu un kas var radīt kaitējumu sabiedrībai,
- **informācijas ietekmēšanas operācija** ir vai nu vietējo, vai ārvalstu dalībnieku koordinēti centieni ietekmēt mērķauditoriju, izmantojot dažādus maldinošus līdzekļus, tostarp apspiežot neatkarīgus informācijas avotus un vienlaikus veicot dezinformāciju, un
- **ārvalstu iejaukšanās informācijas telpā**, ko bieži veic kā daļu no plašākas hibrīdoperācijas, ir ārvalstu dalībnieka vai tā aģentu īstenoti piespiedu un maldinoši centieni neļaut personām brīvi veidot un paust savu politisko gribu⁷⁴.

Katram šo parādību veidam atkarībā no darbības veicēja, kanāla un ietekmes ir nepieciešama atšķirīga politiska reakcija saskaņā ar pamattiesībām un demokrātijas standartiem. Piemēram, maldinošu informāciju, ja nav nodoma maldināt, nodarīt kaitējumu sabiedrībai vai gūt ekonomisku labumu, var novērst galvenokārt ar proaktīvu komunikāciju, sniedzot uzticamu informāciju un palielinot informētību par nepieciešamību kritiski izvērtēt saturu un avotus. Lai vērstos pret citām parādībām, kurām ir kaitīgs nolūks, ir vajadzīga stingrāka atbilde un ir pastāvīgi jāattīsta mūsu spējas. Saskaņā ar minēto un pamatojoties uz panākto progresu⁷⁵, šajā rīcības plānā ir izklāstīta turpmākā rīcība cīņā pret dezinformāciju, ārvalstu iejaukšanos un ietekmēšanas operācijām.

Svarīgs atbildes pasākums ir arī tādu stimulu samazināšana tiešsaistes vidē, kas ļauj izvērst šādu saturu. Informācijas ietekmēšanas operāciju un ārvalstu iejaukšanās gadījumā ir nepieciešams reaģēt stingrāk un koordinētā veidā, izmantojot citus instrumentus un pieejas⁷⁶. Šajā saistībā Komisijas dienesti un EĀDD sadarbosies ar dalībvalstīm, pilsonisko sabiedrību un nozares pārstāvjiem, lai izstrādātu precīzākas kopīgas definīcijas un metodiku nolūkā vērsties pret dažādām dezinformācijas kategorijām un ietekmēšanas pasākumiem. Eiropas Parlaments ir izveidojis īpašu komiteju attiecībā uz ārvalstu iejaukšanos visos demokrātiskajos procesos Eiropas Savienībā, tostarp dezinformāciju (*INGE*), un arī tā var sniegt ieguldījumu šajā jautājumā. ES arī turpinās veikt ieguldījumus pētniecībā šajā jomā un stiprinās savus stratēģiskās komunikācijas un informētības uzlabošanas pasākumus.

Savu pieeju dezinformācijai ES izklāstīja kopīgajā 2018. gada rīcības plānā dezinformācijas apkarošanai⁷⁷, kura pamatā ir arī EĀDD Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvās grupas pieredze, kas gūta, vērstoties pret Krievijas dezinformācijas kampaņu. Tam sekoja

⁷⁴ Skatīt arī Pamment, J., “*The EU’s role in fighting disinformation: Taking back the initiative*”, *Carnegie Endowment for International Peace Working Paper*, 2020. gada jūlijs; publikācija ir pieejama vietnē <https://carnegieendowment.org/2020/07/15/eu-s-role-in-fighting-disinformation-taking-back-initiative-pub-82286>.

⁷⁵ Pārskatu par ES rīcību dezinformācijas apkarošanas jomā skatīt paziņojumā JOIN(2020) 8 final, 2. lpp.

⁷⁶ Pamment, J., “*The EU’s role in fighting disinformation: Crafting a new disinformation framework*”, *Carnegie Endowment for International Peace Working Paper*, 2020. gada septembris; publikācija ir pieejama vietnē <https://carnegieendowment.org/2020/07/15/eu-s-role-in-fighting-disinformation-taking-back-initiative-pub-82286>.

⁷⁷ JOIN(2018) 36 final.

īpaši pasākumi dezinformācijas viļņa novēršanai Covid-19 pandēmijas laikā⁷⁸, kā arī saistībā ar drošas un efektīvas vakcīnas izstrādi. ES darbs šajā jomā arī turpmāk būs stingri balstīts uz Eiropas vērtībām un principiem un pilnībā aizsargās vārda brīvību. Turpmāk izklāstīto darbību mērķis ir, palielinot pārredzamību, ierobežojot manipulācijas paņēmienus un samazinot ekonomiskos stimulus dezinformācijas izplatīšanai, novērst kaitīga satura manipulatīvu pavairošanu, kā arī ieviest preventīvus pasākumus, nosakot maksājuma pienākumu dalībniekiem, kas iesaistīti ietekmēšanas operācijās un ārvalstu iejaukšanās pasākumos. To mērķis nav un nevar būt ietekmēt cilvēku tiesības paust viedokli vai ierobežot piekļuvi juridiskam saturam, vai ierobežot procesuālās garantijas, tostarp piekļuvi tiesiskās aizsardzības līdzekļiem.

Ārkārtīgi svarīga ir pārredzamāka un atbildīgāka digitālā ekosistēma, kas ļauj novērtēt dezinformācijas kampaņu izplatību, tvērumu un koordinācijas pakāpi. ES atbalstīs žurnālistu, pilsoniskās sabiedrības organizāciju un pētnieku svarīgo darbu, lai saglabātu veselīgu un daudzveidīgu informācijas telpu, jo īpaši attiecībā uz faktu pārbaudi.

4.1 ES un dalībvalstu spēju uzlabošana dezinformācijas apkarošanas jomā

Tiešsaistē un bezsaistē ietekmēšanas operācijas var būt salīdzinoši lēti īstenojamas, un tos, kas rīkojas ar ļaunprātīgu nolūku, kavē tikai ierobežoti saistītie trūkumi; tas daļēji izskaidro šādu operāciju straujo izplatīšanos⁷⁹. Informāciju var izmantot kā ieroci arī ārvalstu dalībnieki⁸⁰. Piemēram, ārvalstu dalībnieki un dažas trešās valstis (jo īpaši Krievija⁸¹ un Ķīna⁸²) ir iesaistījušās mērķtiecīgās ietekmēšanas operācijās un dezinformācijas kampaņās saistībā ar Covid-19 ES, tās kaimiņreģionā un pasaulē, cenšoties graut demokrātiskas debates, saasināt sabiedrības polarizāciju un uzlabot savu tēlu. Ja ārvalstu dalībnieki izmanto manipulatīvu taktiku nolūkā maldināt ES iedzīvotājus, lai paši gūtu labumu, atbildei uz demokrātijas apdraudējumu ir jābūt visaptverošai un kolektīvai. Vienlaikus pieaug arī apdraudējums, ko rada vietējo dalībnieku izplatīta dezinformācija⁸³.

Priekšnoteikums efektīvai reaģēšanai uz dezinformāciju — gan tad, ja tā notiek izolēti, gan tad, ja tā ir daļa no plašākas ietekmēšanas operācijas vai ārvalstu iejaukšanās —, ir pilnīga problēmu izpratne. Dezinformācija, izplatot nepārprotami nepatiesu saturu, ir tikai viens no izmantotajiem paņēmieniem; citi ir **informācijas sagrozīšana, auditorijas maldināšana un manipulatīva taktik**, piemēram, viltus profili un viltus iesaiste ar mērķi mākslīgi pavairot

⁷⁸ Eiropas Komisijas un Augstā pārstāvja kopīgais paziņojums “Ar Covid-19 saistītās dezinformācijas apkarošana, pamatojoties uz faktiem” (JOIN(2020) 8 final).

⁷⁹ Piemēram, NATO *StratCom* izcilības centra ziņojums, kurā norādīts, ka ap manipulācijām ar sociālajiem medijiem ir attīstījusies vesela nozare, tostarp viltus kontu iegāde, viltus iesaiste un citas darbības, kas viegli pieejamas internetā par zemu cenu.

⁸⁰ Skatīt, piemēram, “*Information Manipulation – A challenge for our democracies*”, Francijas Eiropas lietu un ārlietu ministrija un Aizsardzības ministrija.

⁸¹ Vietnes www.EUvsDisinfo.eu publiski pieejamajā datubāzē, kurā ir vairāk nekā 10 000 Kremlī atbalstošas dezinformācijas piemēru, ir iekļauti vairāk nekā 500 Kremlī atbalstošas dezinformācijas par Covid-19 piemēru.

⁸² EĀDD ir aprakstījis ārvalstu darbības savā publiskajā analītiskajā ziņojumā: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-short-assessment-of-narratives-and-disinformation-around-the-covid19-pandemic-updated-23-april-18-may/>.

⁸³ Pamment, J., “*The EU’s role in fighting disinformation: Taking back the initiative*”, *Carnegie Endowment for International Peace Working Paper*, 2020. gada jūlijs; publikācija ir pieejama vietnē <https://carnegieendowment.org/2020/07/15/eu-s-role-in-fighting-disinformation-taking-back-initiative-pub-82286>.

vēstījumus par konkrētiem politiskiem jautājumiem un izmantot sabiedrībā pastāvošo šķelšanos.

Lai novērstu jaunus draudus, Eiropas Savienībā ir nepieciešama vēl **ciešāka sadarbība** ES teritorijā ar attiecīgajām ieinteresētajām personām pilsoniskajā sabiedrībā, akadēmiskajās aprindās un privātajā sektorā, kā arī ar starptautiskajiem partneriem. Tikai apvienojot esošās zināšanas par hibrīddraudiem⁸⁴ dažādās nozarēs (piemēram, par dezinformāciju, kiberoperācijām un iejaukšanos vēlēšanās), ES var veidot visaptverošu izpratni par draudiem, kas tai ir vajadzīga, lai efektīvi reaģētu uz dezinformāciju un ietekmēšanas operācijām. ES Drošības savienības stratēģijā⁸⁵ īpaša uzmanība ir pievērsta hibrīddraudu apsvērumu sistēmiskai integrēšanai politikas veidošanā, lai novērstu paaugstināto risku, ka valsts un nevalstiski dalībnieki varētu veikt hibrīduzbrukumus, apvienojot kiberuzbrukumus, kaitējumu kritiski svarīgajai infrastruktūrai, dezinformācijas kampaņas un politiskā vēstījuma radikalizāciju.

Komisija un Augstais pārstāvis **stiprinās sadarbības struktūras** šajā jomā Eiropas Savienībā, kā arī ar starptautiskajiem partneriem. Agrīnās brīdināšanas sistēma turpinās sadarboties ar starptautiskajiem partneriem, piemēram, NATO, G7, bet vajadzības gadījumā tiks izskatītas arī iespējas sadarboties ar citām attiecīgām organizācijām, piemēram, ES Kiberdrošības aģentūru (*ENISA*), Eiropas Digitālo mediju novērošanas centru (*EDMO*)⁸⁶ un Eiropolu.

Papildus agrīnās brīdināšanas sistēmai arī Eiropas vēlēšanu sadarbības tīkls strādā, lai veidotu efektīvu atbildes reakciju uz dezinformāciju, ja tā ir daļa no plašāka hibrīdapdraudējuma, — tas notiek, atbalstot sadarbību starp dalībvalstīm un veicinot sadarbību ar starptautiskām struktūrām, piemēram, Eiropas Padomi un EDSO Demokrātisku iestāžu un cilvēktiesību biroju, kas ir daļa no tā visaptverošās pieejas brīvām un godīgām vēlēšanām Eiropā. Regulāra sadarbība un dalība kopīgās sanāksmēs ar attiecīgajām struktūrām, kas strādā dezinformācijas jomā, ļaus pēc iespējas labāk izmantot to plašās zināšanas, izstrādājot daudznozaru atbildi uz dezinformāciju.

ES iestādes nodrošinās, ka to **iekšējā koordinācija** dezinformācijas jomā tiek stiprināta ar skaidru rīcības protokolu, kas ļaus ātri apkopot zināšanas un resursus, reaģējot uz konkrētām situācijām, piemēram, pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām. Pamatā būtu pieeja, kas izmantota Covid-19 gadījumā, kad, reaģējot uz nopietnākām problēmām, ir izveidota pastiprinātas koordinācijas sistēma. Dalībvalstis tiek aicinātas veikt lielākus ieguldījumus attiecīgajos tīklos un nodrošināt (arī valsts līmenī) pienācīgu koordināciju starp valsts pārstāvjiem dažādos forumos, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību un saskaņotas un visaptverošas atbildes.

ES ir pastāvīgi uzlabojusi savas spējas atklāt ārvalstu dalībnieku izmantotās informācijas ietekmēšanas metodes un ir saukusi pie atbildības vainīgos. Tomēr, ņemot vērā pastāvīgi mainīgos draudus, ES ir sistemātiskāk jāizmanto viss tās **rīku kopums, lai cīnītos pret**

⁸⁴ Līdz šim procesu, kurā tiek veidota izpratne par hibrīddraudu situāciju, pamatojoties uz visiem avotiem, ES ir vadījis Izlūkošanas un situāciju centrs un tā Hibrīddraudu analīzes vienība.

⁸⁵ COM(2020) 605 final.

⁸⁶ *EDMO* tika izveidots 2020. gada oktobrī. Tā pamatā ir neatkarīgas pētnieku, faktu pārbaudītāju un citu attiecīgo ieinteresēto personu daudznozaru kopienas darbs, kura mērķis ir veicināt lielāku noturību pret dezinformāciju un labāku izpratni par to. Turklāt tiks pastiprināta sadarbība starp agrīnās brīdināšanas sistēmu un Eiropas vēlēšanu sadarbības tīklu, lai varētu labāk izmantot šo divu tīklu plašās zināšanas.

ārvalstu iejaukšanos un ietekmēšanas operācijām, un jāturpina tas pilnveidot, tostarp **liekot maksāt vainīgajiem**⁸⁷, pilnībā ievērojot pamattiesības un pamatbrīvības. Iespējamie veidi, kā to izdarīt, ir dažādi — no plaši izmantotu paņēmieni publiskas identificēšanas (tādējādi padarot tos praktiski neizmantojamus) līdz sankciju uzlikšanai par atkārtotiem pārkāpumiem. Reaģēšanas rīku kopums ir jāpilnveido. Komisija un AP/PV pētīs piemērotu instrumentu izstrādes konceptuālos un juridiskos aspektus, meklējot sinerģiju ar ES satvaru vienotai ES diplomātiskajai reakcijai uz ļaunprātīgām kiberdarbībām (“kiberdiplomātijas instrumentu kopumu”)⁸⁸.

ES turpinās atbalstīt centienus **veidot noturību trešās valstīs**, nodrošināt sabiedrībai un demokrātiskajām valdībām līdzekļus reaģēšanai uz ārējiem dezinformācijas draudiem un palielināt informētību par Eiropas vērtībām un ES atbalstītajiem projektiem, jo īpaši Eiropas kaimiņvalstu un paplašināšanās procesā esošo valstu reģionā. Tas ietver centienus efektīvāk informēt par Savienības politiku un vērtībām, stiprināt mediju vidi, tostarp atbalstīt lielāku mediju brīvību un plurālismu, kā arī palielināt informētību un veidot noturību pret dezinformāciju un ietekmēšanas operācijām.

Darbības

- *Izstrādāt ES rīku kopumu ārvalstu iejaukšanās un ietekmēšanas operāciju apkarošanai, tostarp jaunus rīkus, kas ļauj piemērot izmaksas vainīgajiem, kā arī stiprināt EĀDD stratēģiskās komunikācijas pasākumus un darba grupas.*
- *Ieviest jaunu protokolu, lai stiprinātu esošās sadarbības struktūras dezinformācijas apkarošanai gan ES, gan starptautiskā mērogā.*
- *Izstrādāt kopēju sistēmu un metodiku sistemātisku pierādījumu vākšanai par ārvalstu iejaukšanos un izveidot strukturētu dialogu ar pilsonisko sabiedrību, privātā sektora dalībniekiem un citām attiecīgām ieinteresētajām personām, lai regulāri pārskatītu draudu situāciju.*
- *Palielināt atbalstu valsts iestāžu, neatkarīgu mediju un pilsoniskās sabiedrības spēju veidošanai trešās valstīs, lai atklātu dezinformāciju un ārvalstu ietekmēšanas operācijas un reaģētu uz tām.*

4.2 Vairāk pienākumu un pārskatatbildības tiešsaistes platformām

Informācijas apmaiņa sociālo mediju platformās ir kļuvusi arvien svarīgāka ziņu patēriņam un politiskajām debatēm. Tomēr ļaunprātīgi operatori var izmantot tiešsaistes platformas, lai izplatītu un pavairotu nepatiesu un maldinošu saturu, un tās ir kritizētas par nepietiekami pārredzamu algoritmu izmantošanu satura izplatīšanai tiešsaistē un par informācijas vēršanu uz konkrētiem lietotājiem, kurus nosaka, pamatojoties uz milzīgo persondatu apjomu, kas iegūts, veicot tiešsaistes darbības.

Lai veicinātu dezinformācijas plašu izplatīšanu tiešsaistes platformās, var manipulēt (īpaši ar koordinētu un neautentisku darbību palīdzību) arī ar tādām sistēmām kā sarindošanas un

⁸⁷ 74 % sabiedriskās apspriešanas respondentu atbalstīja principu, kavalstīm, kas rīko organizētas dezinformācijas kampaņas, par to jāmaksā sods. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas uzsvēra, ka draudi piemērot mērķorientētas sankcijas ir jāpadara ticamāki un biežāki, tādējādi palielinot ārvalstu ietekmēšanas operāciju izmaksas un atturot tās no iejaukšanās.

⁸⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/19/cyber-diplomacy-toolbox>.

ieteikšanas algoritmi, kas atvieglo iedzīvotāju piekļuvi attiecīgajai informācijai. Platformas veikta rūpīga pārbaude un jēgpilna pārredzamība lietotājiem un pētniekiem var palīdzēt labāk izprast un novērst šādus draudus.

Šīs un citas ar dezinformāciju saistītas problēmas tika konstatētas nesenoajā izvērtējumā par ES prakses kodeksu dezinformācijas jomā⁸⁹ (kuram platformas un citas ieinteresētās personas pievienojās brīvprātīgi). Komisija uzskata, ka dezinformācijas efektīvākai apkarošanai ir vajadzīga stingrāka pieeja, kuras pamatā ir skaidras saistības un kurai piemēro atbilstīgus pārraudzības mehānismus.

Digitālo pakalpojumu tiesību aktā (DPTA) tiks ierosināta horizontāla sistēma tiešsaistes telpas regulatīvai pārraudzībai, pārskatatbildībai un pārredzamībai, reaģējot uz jaunajiem riskiem. Tajā tiks ierosināti noteikumi, kuru mērķis būs nodrošināt lielāku pārskatatbildību par to, kā platformas ierobežo saturu, par reklāmu un par algoritmiskajiem procesiem. Ļoti lielām platformām būs pienākums novērtēt riskus, ko to sistēmas rada – ne tikai attiecībā uz nelikumīgu saturu un produktiem, bet arī attiecībā uz sistēmiskiem riskiem sabiedrības interešu un pamattiesību aizsardzībai, sabiedrības veselībai un drošībai. Šajā saistībā ļoti lielām platformām būs arī jāizstrādā piemēroti riska pārvaldības rīki un jāveic pasākumi, lai aizsargātu savu pakalpojumu integritāti pret manipulatīvu paņēmienu izmantošanu. DPTA nodrošinās lietotājiem piemērotas iespējas apstrīdēt platformu lēmumus izņemot vai marķēt saturu.

DPTA arī izveidos **kopregulēšanas atbalsta mehānismu**⁹⁰ attiecībā uz pasākumiem, kas tiktu iekļauti pārskatītajā un pastiprinātajā *prakses kodeksā dezinformācijas jomā*. Pamatojoties uz šo kopregulēšanas pieeju, Komisija vadīs centienus ar mērķorientētām darbībām, risinot ar dezinformāciju saistītus jautājumus trijos pīlāros:

- līdztekus likumdevēju diskusiju sākšanai par DPTA Komisija izdos **norādījumus** par to, kā platformām un citām attiecīgajām ieinteresētajām personām būtu jāpastiprina pasākumi, lai novērstu trūkumus, kas konstatēti, novērtējot prakses kodeksu dezinformācijas jomā. Ņemot vērā jautājumu sensitivitāti, Komisija izmantos **daudzu ieinteresēto personu pieeju**, iesaistot ne tikai platformas, bet arī citas ieinteresētās personas, piemēram, reklāmdevējus, medijus, pilsonisko sabiedrību, faktu pārbaudītājus un akadēmiskās aprindas,
- pēc tam Komisija aicinās parakstītājus un attiecīgās ieinteresēto personu grupas, tostarp sadarbībā ar *ERGA*, **stiprināt prakses kodeksu** saskaņā ar norādījumiem,
- Komisija arī izveidos **stingrāku sistēmu pastiprinātā prakses kodeksa regulārai uzraudzībai**. Šīs sistēmas pamatā būs pieredze, kas gūta, novērojot dezinformāciju saistībā ar Covid-19⁹¹.

Turklāt saskaņā ar Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas 2020. gada septembra norādījumiem⁹² ir stingrāk jāīsteno **Vispārīgā datu aizsardzības regula (VDAR)**⁹³ attiecībā uz tiešsaistes platformām un citiem dalībniekiem, kas ietekmē dezinformācijas izplatību.

⁸⁹ SWD(2020) 180 final

⁹⁰ Liels skaits respondentu atbalsta iespēju īstentot prakses kodeksu dezinformācijas jomā un apvienot to ar kāda veida regulējumu. Šo pieeju jo īpaši atbalsta regulatori, pilsoniskās sabiedrības organizācijas un akadēmiskās aprindas.

⁹¹ JOIN(2020) 8 final.

Pamatojoties uz Komisijas sniegtajiem norādījumiem, ar pastiprināto prakses kodeksu iecerēts sasniegt šādus mērķus:

- **uzraudzīt dezinformācijas ietekmi un platformu politikas efektivitāti**, pamatojoties uz jaunu metodisko sistēmu, kas ietver principus galveno darbības rādītāju (GDR) noteikšanai. Šajā saistībā ir jābūt pieejamai savlaicīgai informācijai par platformu politiku un piekļuvei attiecīgajiem datiem, lai cita starpā varētu novērtēt progresu, salīdzinot ar GDR,
- **atbalstīt sabiedriskas nozīmes uzticamas informācijas pienācīgu pamanāmību⁹⁴ un saglabāt viedokļu plurālismu**: izstrādājot pārskatatbildības standartus (kopīgi izveidotus kritērijus) ieteikšanas un satura sarindošanas sistēmām un nodrošinot lietotājiem piekļuvi avotu uzticamības rādītājiem,
- **samazināt ar sponsorētu saturu saistītas dezinformācijas monetizāciju**: sadarbībā ar reklāmdevējiem ierobežot nepatiesu vai maldinošu tematisko reklāmu tiešsaistes platformās vai trešo personu tīmekļa vietnēs, kā arī reklāmas izvietošanu tīmekļa vietnēs, kas ir dezinformācijas izplatītājas⁹⁵,
- pastiprināt faktu pārbaudi, **nosakot pārredzamus standartus un procedūras atklātai un nediskriminējošai sadarbībai** starp faktu pārbaudītājiem un platformām, un veicināt sadarbību⁹⁶,
- stiprināt tiešsaistes platformu piedāvāto pakalpojumu integritāti, izstrādājot atbilstīgus **pasākumus, lai ierobežotu dezinformācijas kampaņu mākslīgu izvēršanu**,
- nodrošināt **datu efektīvu izpaušanu** dezinformācijas **izpētei**, izstrādājot sistēmu saskaņā ar piemērojamām regulatīvajām prasībām un pamatojoties uz visu attiecīgo ieinteresēto personu iesaistīšanos (neatkarīgi no politiskās ietekmes). Šādas sistēmas izstrādi var atbalstīt Eiropas Digitālo mediju novērošanas centrs (*EDMO*). Komisija norāda, ka *VDAR a priori* un kopumā neaizliedz platformām apmainīties ar persondatiem ar pētniekiem⁹⁷.

Darbības

- *Izdot norādījumus par to, kā stiprināt prakses kodeksu dezinformācijas jomā*

⁹² https://edpb.europa.eu/our-work-tools/public-consultations-art-704/2020/guidelines-082020-targeting-social-media-users_en.

⁹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (OV L 119, 4.5.2016., 1. lpp.).

⁹⁴ Covid-19 krīzes laikā tiešsaistes platformas ir veicinājušas PVO, valstu veselības aizsardzības iestāžu un neatkarīgu mediju sniegtu precīzu un uzticamu informāciju par Covid-19. Tās ir ieviesušas jaunus rīkus, piemēram, informācijas paneļus, kartītes, uznirstošos logus, kartes un uzvednes, kas virza lietotājus tieši uz uzticamiem informācijas avotiem vairākās valodās. Tomēr ir svarīgi, lai iedzīvotāji vienmēr varētu piekļūt daudziem avotiem.

⁹⁵ Pēc Pasaules dezinformācijas indeksa nesēn aplēsts, ka tiešsaistes reklāmas izdevumi dezinformācijas domēnos sasniedz 235 miljonus ASV dolāru gadā: <https://disinformationindex.org/>.

⁹⁶ Līdztekus medijiem un citiem attiecīgiem dalībniekiem faktu pārbaudītājiem ir īpašs uzdevums uzticamības rādītāju izstrādē un reklāmas izvietošanas pārbaudē.

⁹⁷ Šajā saistībā skatīt arī paziņojumu “*Datu aizsardzība kā iedzīvotāju tiesību nodrošināšanas un ES digitālās pārkārtošanās pilārs — Vispārīgās datu aizsardzības regulas piemērošanas divi gadi*”, SWD(2020) 115 final, 27. lpp.

(2021. gada pavasarī).

- Aicināt prakses kodeksa parakstītājus un attiecīgās ieinteresēto personu grupas stiprināt kodeksu saskaņā ar norādījumiem.
- Izveidot pastāvīgu sistēmu kodeksa uzraudzībai.

4.3 Iespējas iedzīvotājiem pieņemt pārdomātus lēmumus

Ikvienam ir savs uzdevums cīņā pret dezinformāciju un maldinošu informāciju. Medijpratība, tostarp kritiskā domāšana, ir lietderīga spēja, kas palīdz visu vecumu iedzīvotājiem pārlūkot ziņu vidi, noteikt dažādus mediju veidus un to, kā tie darbojas, kritiski izvērtēt sociālos tīklus un pieņemt pārdomātus lēmumus⁹⁸. Medijpratība palīdz iedzīvotājiem pirms informācijas apmaiņas pārbaudīt informāciju, saprast, kas aiz tās stāv, kāpēc tā tika izplatīta un vai tā ir ticama. Digitālā pratība ļauj cilvēkiem gudri, droši un ētiski rīkoties tiešsaistes vidē.

Dezinformācijas un naida runas apkarošana ar izglītības un apmācības palīdzību, kā arī atklātu politisko debašu veicināšana ir būtiska efektīvai līdzdalībai sabiedrības un demokrātiskajos procesos, un tā ir svarīga Digitālās izglītības rīcības plāna⁹⁹ prioritāte. Vairāk nekā 40 % jauniešu uzskata, ka kritiskā domāšana, mediji un demokrātija skolā “netiek pietiekami mācīta”. Šajā saistībā pilsoniskās izglītības veicināšana ir būtiska, lai nodrošinātu, ka jauniešiem ir sociālās un pilsoniskās prasmes, lai viņi varētu būt atvērti, domāt kritiski un pilnībā līdzdarboties mūsu daudzveidīgajā sabiedrībā. Šajā saistībā akadēmiskās brīvības nodrošināšana augstākās izglītības iestādēs ir arī visu ES līmenī izstrādāto augstākās izglītības politikas programmu pamatā.

Komisija pastiprinās centienus **uzlabot medijpartību** no dažādiem aspektiem un turpinās atbalstīt valstu rīkotās medijpratības kampaņas sadarbībā ar Eiropas Digitālo mediju novērošanas centru (EDMO) un Medijpratības ekspertu grupu. Pārskatītajā Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāveicina medijpratības attīstība. Tajā ir arī paredzēts pienākums video koplietošanas platformām izveidot efektīvus medijpratības rīkus un palielināt lietotāju informētību. Šie aspekti ir sīkāk izklāstīti mediju un audiovizuālās jomas rīcības plānā, saskaņā ar kuru iedzīvotājiem ir jāapgūst nepieciešamās prasmes, lai pilnībā izprastu mehānismus, kas veido tiešsaistes mijiedarbību starp lietotājiem, tostarp izmantojot medijpratības rīku kopumu un dalībvalstīm paredzētās pamatnostādnes.

Komisija atbalstīs medijpratības projektus saskaņā ar programmas “Radošā Eiropa” jauno starpnozaru sadaļu. Medijpratības projekti tiks atbalstīti arī dažādās citās programmās, kurās iesaistīti jaunieši un skolas (piemēram, programmā “Erasmus+” un Eiropas Solidaritātes korpusa programmā). 2021. gadā prioritārais temats “e-mērķsadarbība” (kas palīdz skolām, skolotājiem un skolēniem visā ES sadarboties, izmantojot jaunās tehnoloģijas) būs “medijpratība un dezinformācija”. EDMO un tās koordinētā daudznozaru kopiena sniegs atbalstu valstu rīkotajām medijpratības kampaņām, kuru mērķis ir stiprināt iedzīvotāju,

⁹⁸ Arī priekšlikums par jaunu Eiropas digitālo identitāti, kas gaidāms 2021. gadā, atvieglos uzdevumu veikšanu un piekļuvi pakalpojumiem tiešsaistē visā Eiropā un nodrošinās, ka cilvēkiem ir lielāka kontrole un sirdsmiers par to, ar kādiem datiem viņi apmainās un kā tie tiek izmantoti.

⁹⁹ COM(2020) 624 final.

tostarp iedzīvotāju ar papildu vajadzībām, spēju novērtēt tiešsaistes informācijas kvalitāti un patiesumu. Ar savu valstu centru palīdzību *EDMO* noteiks konkrētus risināmos jautājumus. Komisija arī pastiprinās savus centienus nākamajā Eiropas medijpratības nedēļā. Tā arī cieši sadarbosies ar starptautiskām organizācijām, piemēram, *UNESCO*.

Turklāt Komisija izstrādās **kopīgas pamatnostādnes skolotājiem un izglītības personālam** par to, kā ar izglītības un apmācības palīdzību veicināt digitālo prātību un apkarot dezinformāciju, kā izklāstīts Digitālās izglītības rīcības plānā. Šajā saistībā tā sadarbosies ar daudzām ieinteresētajām personām, tostarp pilsonisko sabiedrību, Eiropas tehnoloģiju uzņēmumiem un operatoriem, raidorganizācijām, žurnālistiem, Medijpratības ekspertu grupu, *EDMO*, valstu iestādēm, vecākiem, studentiem un jauniešiem. Pamatnostādnes būs cieši saistītas ar jaunām iniciatīvām, kuru nolūks ir izstrādāt inovatīvus veidus dezinformācijas apkarošanai, piemēram, *EUvsDisinfo* hakatonu.

Komisija atbalstīs **žurnālistu iesaistīšanos** medijpratības veicināšanas pasākumos, jo īpaši iniciatīvās “atpakaļ uz skolu”, kas žurnālistiem dod iespēju runāt ar skolēniem par savu darbu un mediju uzdevumu.

Svarīgs elements cīņā pret dezinformāciju būs atbalsts **pilsoniskajai sabiedrībai** (tostarp finansējums). Komisija atbalstīs iniciatīvas, kuru mērķis ir palīdzēt pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem piedalīties publiskās diskusijās. Tā arī palīdzēs stiprināt pilsoniskās sabiedrības sadarbību Eiropas līmenī. To varētu atbalstīt ar vairākām programmām jaunajā finansēšanas periodā¹⁰⁰, jo īpaši ar ierosināto programmu “Tiesības un vērtības” laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam¹⁰¹.

Darbības

- *Dažādās ES programmās atbalstīt jaunus, inovatīvus projektus dezinformācijas apkarošanai, jo īpaši tām, kuras īsteno ar pilsoniskās sabiedrības organizāciju un augstākās izglītības iestāžu palīdzību, iesaistot žurnālistus.*
- *Palielināt atbalstu un finansējumu un dažādot iniciatīvas, tostarp tās, kuras tiek īstenotas ar pilsoniskās sabiedrības organizāciju palīdzību, lai veicinātu medijpratību un palīdzētu iedzīvotājiem atpazīt dezinformāciju gan ES, gan ārpus tās.*

5 NOBEIGUMS

Priekšsēdētāja Urzula fon der Leiena 2019. gada jūlijā aicināja sniegt jaunu impulsu Eiropas demokrātijai, dodot eiropiešiem un Eiropai kopumā lielākas iespējas vairāk atbalstīt, aizsargāt un stiprināt mūsu demokrātiju.

Šis Eiropas Demokrātijas rīcības plāns kopā ar jauno Eiropas tiesiskuma mehānismu, jauno stratēģiju Pamattiesību hartas piemērošanas stiprināšanai¹⁰², kā arī pasākumu kopumu, kas pieņemts, lai veicinātu un aizsargātu līdztiesību visā ES, būs nozīmīgs dzinulis jaunajam impulsam, lai Eiropas demokrātija stātos pretī problēmām un gūtu labumu no digitālā

¹⁰⁰ Tostarp saskaņā ar priekšlikumiem par programmu “*Erasmus+*”, Eiropas Solidaritātes korpusu un programmu “*Media*”.

¹⁰¹ COM(2018) 383 final, 7.6.2018.

¹⁰² COM(2020) 711.

laikmeta. Apņemšanās ievērot demokrātiju ir ietverta arī ES ārējā darbībā un ir viens no galvenajiem pīlāriem tās darbā ar pievienošanās sarunvalstīm un kaimiņreģiona valstīm.

Rīcības plānā ierosināto pasākumu kopuma pakāpeniska īstenošana nodrošinās, ka Eiropai būs spēcīgāks demokrātiskais pamats, lai risinātu bezprecedenta ekonomikas, klimata un veselības aprūpes krīžu problēmas, ar kurām mēs saskaramies, pilnībā ievērojot mūsu kopīgos principus un vērtības. Komisija 2023. gadā — gadu pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām — pārskatīs rīcības plāna īstenošanu un apsvērs, vai ir vajadzīgi turpmāki pasākumi.

Komisija cer uz turpmāku Eiropas Parlamenta un Padomes, kā arī plaša valstu dalībnieku loka — publiskā un privātā sektora, ne tikai valdības iestāžu — iesaisti, kam būs liela nozīme mūsu demokrātijas noturības nodrošināšanā.